

DIN LUPTA ȚĂRANIMII DÎMBOVIȚENE ÎN SECOLELE XVII-XIX IMPOTRIVA COTROPIRII FEUDALE

ION IONAȘCU

În țările române se constată atît dualitatea regimului feudal și a celui de obște sătască liberă, cît și dualitatea din sînul obștei : proprietatea privată și cea devălmășă (colectivă), prima în continuu progres pe seama devălmășiei, care, din rolul ei preponderent la început, decade și se sfîrîmă neconținut pînă la lichidarea deplină. Prin sec. XIV-XV, în perioada de formare și consolidare a statelor feudale românești, regimul obștilor era în floare, ele deținînd cea mai mare parte a solului, întinderea marilor domenii (domnești, boierești, mănăstirești) fiind modestă. Împrejurările politice, precum războaiele de apărare și suzeranitatea otomană, au favorizat extinderea domeniului feudal în paguba pămîntului satelor libere, care în sec. XVI-XVII se vînd parțial sau integral marilor deținători de domenii și de capital cămătăresc, devenind sate de șerbi, înglobate la domenii. În sec. XVIII-XIX, mai ales după desființarea șerbiei, concomitent cu procesul de împuținare a satelor libere, se petrece procesul de îngustare, apoi de lichidare a devălmășiei. În scopul vînzării la un feudal sau la unii părtași mai înstăriți, ori al înzestrării fiilor, țăranii devălmași procedează la ieșirea din indiviziune, prin repartizarea dreptului fiecăruia, după „moși” și în spiță genealogică ; marele hotar al satului se sfîrîmă într-o serie de fășii din ce în ce mai înguste, numite delnițe, sfori, funii, și acestea în bucăți „locuri”.

Principiul excluderii străinilor de la cumpărarea loturilor țărănești într-o *metrocomie* (comunitate agrară), care stă la baza dreptului de protimisis din Imperiul bizantin, trebuie să fi fost respectat și în vechiul drept românesc din primele secole ale statului feudal, dar nu este menționat în documente. Dreptul de protimisis este apoi invocat în mod curent din sec. al XVI-lea încoace, cu toate că aparatul de stat nu este vigilent spre a-l face totdeauna respectat de către cei puternici ; creat ca să garanteze integritatea satelor de moșneni și razeși împotriva rapacității celor de sus, aceștia vor ști să-l ocolească, recurgînd la achiziția vicleană, deghizată prin danie sau hărăzire. În modul acesta,

urmînd cele două căi: individualizarea și pulverizarea devălmășiei în loturi țărănești, pe de o parte, și acapararea lor de către cei puternici, pe de altă parte, asistăm — începînd din sec. al XVII-lea la descompunerea și lichidarea devălmășiei unor sate libere, care în primele decenii ale sec. al XX-lea se reduce la stăpînirea în comun a unor „munți”, adică plaiuri alpine, de către moșneni. Cu aceasta s-a pus capăt unei vechi întocmirii social-agrară, ce a servit unei mari părți din țărănimea română ca fortăreață economică pînă la reforma agrară din 1864.

•

Printre satele dimbovițene care au avut de înfruntat încă din sec. al XVII-lea asaltul agrofagilor amintim Brăneștii. Am înfățișat, cu două decenii în urmă¹), suferințele îndurate de locuitorii obștei devălmașe, din partea slugerului Diamandi Cărpenișanu, samesul Dimboviței în vremea domniei rapacelui Ioan Vodă Caragea. Este de reținut însă că nu slugerul Diamandi apare ca primul cotropitor — care și-a propus să devină stăpînul moșiei satului Brănești, căci procesul de acaparare treptată și parțială a acestui hotar începe — după cum o atestă documentele ce s-au păstrat — încă din sec. al XVII-lea.

Cea mai veche amintire a stăpînirii moșiei satului Brănești se consemnează în hotărnicia din 1743 noiembrie 28, alcătuită de ispravnicii județului, St. Văcărescu și I. Canela, și de alți boieri, în care se arată că hotarul satului merge pe cinci moși, care se numeau: Brănescu, Mălurcanu, Ghiocescu, Inotescu și Piscanu)². Într-o hotărnicie ulterioară, din 1803 mai 29, întocmită de șetrarul Ion Bălăceanu, cei cinci moși apar în altă ordine: Bran, Chioc, Mălureanu, Inotescu și Piscan³), această variație putînd fi o dovadă a principiului că într-o devălmășie, pînă în momentul „alegerii părților”, adică al ieșirii din indiviziune, dreptul unui moș (bătrîn) este teoretic, nu concret.

Hotarul satului este un paralelogram ideal, care în realitate nu-i niciodată regulat, fiind mai îngust cînd mijlocul, cînd unul din capete. Măsurătorile se făceau într-un chip prea rudimentar, dînd naștere la nedreptăți și contestații. Nu se măsura niciodată lungimea moșiei, a hotarului sătesc devălmaș, sau a fâșiilor în care el se despărțea, ci numai lățimea lor. Hotarul Brăneștilor avea, în 1743, lățimea de 2775 stînjeni, aproximativ 5358 m., ceea ce revine la 555 stînjeni de moș; lungimea părților fiecărui moș era egală cu a hotarului sătesc, care putea să varieze între 8-12 km.

La jumătatea sec. al XVIII-lea (1743), marele deținător de stînjeni, care-și înjghebase o mare proprietate, rupînd o bucată importantă

¹ I. Ionașcu, *Răpirea pămîntului ce aparținea moșnenilor din Brănești de către boierul Diamandi Cărpenișanu*, în *preajma anului 1821*, în „St. și cerc. de ist. medie”, I, București, 1950, p. 102—111.

² Arh. Stat. Buc., *Mitropolia Țării Românești*, pac. XLV—41.

³ Idem, *ibid*, pac. XLV—49.

din hotarul devălmaș era „mitropolia Țirgoviștei“, administrată de un „dicheu“, arhimandritul Varlaam, care-și alcătuișe și el, prin cumpărături, o moșioară bună în satul mai despre munte, Cucuteni. Mitropolia deținea prin danii și cumpărături provenite de la părtașii celor cinci moși, 660 de stj., adică un sfert din hotarul satului, care pentru bunul mers al exploatării s-au comasat deoparte : „*Deci socotind între noi, ca să nu călcăm căminurile moșnenilor, dat-am partea sf. mitropolii pe din sus, pe despre hotarul Șerbăneștilor*“. Rămăneau moșnenilor 2115 stinjenii. Istoricul formării domeniului mitropoliei în hotarul Brăneștilor, prezentat confuz și eronat în hotărnicia din 1743, se lămurește prin cercetarea atentă a documentelor păstrate la Arhivele statului (fondul Mitropoliei). Cel care începe opera de acaparare în acest hotar este Bunea logofăt Grădișteanu, ctitorul schitului Vilcana, zis Bunea, din vecinătatea Brăneștilor, care prin aceasta, probabil, capătă calitatea de cetaș al obștei satului și „frate“ cu moșnenii, și folosind strimtorarea în care unii dintre ei se găseau, îi aservește împreună cu tot avutul lor. Astfel, în 1633, Moga și feciorul său Ion se vînd rumâni lui Bunea cu toată moșia lor ce se va alege cu 5400 de bani ⁴), iar în anul următor fac același lucru Stan al Costei și fiul pentru 5200 de bani ⁵). În 1638 se vînd alți doi moșneni din Brănești, Ianotă cu fiii și Micul cu fiii săi Stan și Ion, cum și un Dumitru Fecioru cu fiii săi, din Putineiu de Cîmp, probabil din Vlașca ⁶).

Puterea economică a negustorilor capătă mare amploare în sec. XVII ; aceștia fac acum o vie concurență boierilor în acțiunea de aservire a brațelor libere și de acaparare a pămîntului moșnenesc. Brăneștii ademenesc pe neguțătorii din Țirgoviște, oraș la cale de o poștă mai jos, care sub Matei Basarab își recapătă rolul de capitală ; ei caută să-și dureze aici chiar așezări statornice, cu pivnițe de piatră pentru concentrarea produselor ce adunau din satele acestui plai. Astfel, în același timp cu Bunea logofătul apare un competitor, „jupan“ Avram neguțătorul, cumpărînd în 1637 o vie de la Simedriu ⁷), iar în anul următor altă vie de la frații Soare și Lazăr ⁸). Cum s-au introdus în obște fără drept de frăție sau protimisis nu se știe ; fapt este că îndată, prin acte ce ne lipsesc, el acaparează părți de la moșneni din tot hotarul și se statornicește deplin în sat, cumpărînd în 1642 „toată delnița seliște în sat“ de la fiicele lui Ghirasie cu 10.600 aspri, luînd 16 martori din sat și pe vâtaful Neguț din Țița, la facerea zapisului ⁹). Pe ea își con-

⁴ Idem, *ibid.*, pac. XLV—5.

⁵ *Ibidem*, pac. XLV—4.

⁶ *Ibidem*, XLV—7.

⁷ *Ibidem*, pac. XLV—6.

⁸ *Ibidem*, XLV—8.

⁹ *Ibidem*, pac. XLV—9.

strui case cu pivnițe de piatră ; „Căminul lui Avram cu pivnița de piatră” ¹⁰⁾ este menționat și în anafora din 1785 a lui Cîrstea Voinescu ¹¹⁾.

Murind Avram, în 1656, toată agonia sa cade în mâinile boierului *Neagoe mare postelnic din Săcueni*, sat dimbovițean, unde acesta tocmai zidise în 1655 o biserică nouă ¹²⁾, văduva lui Avram, Coanda și cei doi fii, vinzându-i „toată partea lor de ocină din sat din Brănești... cu casele și cu viile... și din șezutul satului, cu vad de moară”, laolaltă cu partea din Vilcana pe 365 de galbeni. Actul e semnat de 12 mari boieri luați ca martori ¹³⁾. Din prețul vinzării și din cele arătate în hotărnicia din 1743 ¹⁴⁾, averea lui Avram era importantă. Devenind părtaș în sat, Neagoe Săcuianul caută a-și spori moșia ; el cumpără o „siliște aleasă, fără rumâni și fără locuri în cimp” de la Stan Stănică ¹⁵⁾, iar mai târziu moșneanul Leuștean i se vinde rumân, pe care apoi îl iartă de rumânie ¹⁶⁾, atunci cînd siliștea lui din sat, împreună cu celelalte stăpîniri — și partea lui Ianotă al lui Stan, fiul Costii din moșul Piscan — vor fi dăruite de Neagoe vornicul Săcuianul mitropoliei, la 25 iunie 1677, prin diata făcută la Măxineni-R. Sărat, cînd mergea cu Duca Vodă la oaste în Moldova ¹⁷⁾, danie confirmată și de fiica sa, Bălașa Bucșanu, la 8 martie 1691 ¹⁸⁾. Și cumpărăturile lui Bunea Grădișteanu vor trece mai târziu, împreună cu schitul său Vilcana, în posesiunea mitropoliei ¹⁹⁾. Astfel, cei doi mari jecmănitori de bunuri moșnenești le-au lichidat singuri în folosul domeniul funciar bisericesc.

Dar, mai înainte de a se produce această simplificare în devălmășic, apar noi emuli ai lui Avram, negustori ca și dînsul, minăți de aceleași puternice interese : *Proca*, „ce au fost și staroste de negustori”, care își va construi la fel case aici, „siliștea caselor Procăi” ²⁰⁾, apoi jupan *Cîrstea* ²¹⁾ și trei alți cumpărători izolați, purtînd la fel titlul de jupan și de bună seamă negustori : *Stati* ²²⁾, *Folea*, care ia cu zălog 17 stj. de la Rada Armanca ²³⁾ și cumpără apoi 40 stj. de moșie „aleasă” de la Ianu cu frații săi ²⁴⁾, și în fine *Dumitru băcanul*, care

¹⁰⁾ *Ibidem*, XLV—41.

¹¹⁾ *Ibidem*, XLV—47.

¹²⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, XV, p. 277.

¹³⁾ Arh. Stat. Buc., Mitrop. Țării Rom., pac. XLV—12.

¹⁴⁾ *Ibidem*, XLV—41.

¹⁵⁾ *Ibid.*, XLV—13 (doc. din 1658 ian. 14).

¹⁶⁾ *Ibid.*, XLV—40.

¹⁷⁾ *Ibid.*, pac. CLXXIII—34.

¹⁸⁾ *Ibid.*, CLXXIII—55.

¹⁹⁾ Închinarea acestui schit la mitropolie, ca urmare a unei cărți făcute de Climent ieromonah Grădișteanu la încă la 18 martie 1726, se definitivează la 5 martie 1741 (*Ibid.*, pac. L—33).

²⁰⁾ *Ibid.*, XLV—41.

²¹⁾ *Ibid.*, XLV—16.

²²⁾ *Ibid.*, XLV—31 (doc. din 22 mai 1691).

²³⁾ *Ibid.*, XLVII—3 (fără an, martie 9).

²⁴⁾ *Ibid.*, XLV—25.

începe achiziții mai târziu, în 1713, cu un vad de moară²⁵⁾, o moșie în Păiș de la „*mătușa Maria Grăuroae*”²⁶⁾, o livadă tot acolo²⁷⁾ și încă alta în Brănești. Acest Dumitru băcanul locuia în Tîrgoviște și la moartea lui, în 1741, văduva sa Bălașa închină mitropoliei toate aceste cumpărători²⁸⁾.

Dintre aceștia, Proca are o forță economică *mult superioară celorlalți*; el își va întinde sfera de activitate pentru scurt timp și asupra marelui hotar al Șerbăneștilor (Pucioasa de azi), unde a rezidat în sec. XVII și XVIII vătășia plaiului Ialomîța. El pătrunde în Brănești ca și Avram, cumpărînd terenuri ce se aflau în proprietate privată, fără devălmășie, la care dreptul de preferință sau protimisîs poate că nu se exercita cu strictețe. La 2 iunie 1660, el cumpără de la Stoica Tălvănescu și frate-său Radu, cu fiii lor, „*o siliște de casă cu grădină*” cu 16 ughi²⁹⁾. Nu s-a îngrijit măcar să-și adune la facerea zapisului cîteva martori sau aldămășari, pentru siguranță; sau poate că arhiva mitropoliei n-a păstrat actul anterior de cumpărare de loc și încetățenire în Brănești, prevăzut cu asemenea garanții de veridicitate. Fapt este că prea curînd și fulgerător cad în gheara-i lăcomă — concurînd pe latifundiarul Neagoe Săcuianu, care încetează achizițiile lui începute cu patru ani înainte — locuri de siliște, drepturi la moară și părți întregi de moșie pe tot hotarul devălmăș. Cîrstea neguțătorul, vărul lui Proca³⁰⁾, care cumpăraseră în același an, — cu ce drept, iar nu știm — o parte de moșie și cu partea de moară de la Stan, fratele Oanei, cu 8 ughi³¹⁾, se lasă convins a o revinde lui Proca în același an, cu suma enormă de 60 ughi³²⁾. Este inadmisibilă aici o procedare corectă; faptul s-ar explica numai ca o manoperă: prețul s-a sporit de 8 ori în zapis, nu și în fapt, spre a da peste cap vreo reclamație de protimisîs, care s-a și produs ulterior. Proca cumpără apoi, în 1660, două „*părți de moară de lîngă sat... iar vadul nu*”³³⁾ și în 1662 o siliște vecină cu „*curtea dumnealui*”³⁴⁾. Curte înseamnă casă de zid, adesea cu etaj, pe care și-o durase între cele două date, în mijlocul satului, pe siliștea cumpărată de la început. Un protest energetic, dar egoist și solitar, ridică numai popa Voilă din Brănești, la doi ani după revînzarea cu viclesug a părții lui Stan, fratele Oanei. El atacă, prin jalbă, la vornicul de Tîrgo-

²⁵ *Ibid.*, XLV—52.

²⁶ *Ibid.*, XLV—36.

²⁷ *Ibid.*, XLV—37.

²⁸ *Ibid.*, XLV—53.

²⁹ *Ibid.*, XLV—14.

³⁰ *Ibid.*, XLV—20 (doc. de la Grigore vodă Ghica. din 3 mai 1663, prin care i se confirmă lui Proca neguțătorul cumpărătorile din Brănești, în urma judecății cu popa Voilă).

³¹ *Ibid.*, XLV—15.

³² *Ibid.*, XLV—16.

³³ *Ibid.*, XLV—50 și 51.

³⁴ *Ibid.*, XLV—17.

viște, nu zapisul Cîrstei, primul cumpărător străin, ci zapisul revinzării către Proca, și, neputînd să răscumpere din cauza prețului enorm de 60 ughi toată partea, „îi leapădă o parte de bani pentru o parte «din moșie» ce se cheamă Priboiul³⁵”; vornicul îl dă rămas pe preot³⁵), avînd de bună seamă legături cu negustorul. De teamă totuși să nu i se clatine stăpînirea, Proca aleargă la Grigore vodă Ghica, presupunem că nu cu mîna goală, și capătă o poruncă domnească de întărire a cumpărătoarei la 16 marie 1662³⁶). Urmează plîngerea popii Voilă la divanul domnesc, dar dreptatea n-o capătă nici acolo, căci la 3 mai 1663 domnul repetă întăritura dată, adăugînd și litigiul rezolvat cu fraza mincinoasă că: atunci cînd a vîndut Cîrstea „nimenea din moșneanii din sat și din vecini nu s-au apucat să cumpere, ci au cumpărat-o vîru-său Proca cu ughi 60”³⁷).

Hrisovul nedrept consfințează dreptul neguțătorului viclean și lacom, Proca, de părtaș în moșic, moșnean sau devălmaș, alături de ceilalți cetași. Tare pe acesta, el se poartă ca lupul în stîină: adaugă două „laturi” de la Mănci³⁸), curătura și viaa Neacșului³⁹); curătura lui Stoica Puzde⁴⁰); laturea din Priboiu, curătura și trei laturi în Grind ale feciorilor Oanii⁴¹), oameni strîmtorați pentru a se plăti „de birul haraciului”⁴²); partea de moară a lui Stoica Tălvăn cu jumătate de vad⁴³), partea de ocină a celor trei fii ai lui Gherghina „din funea Ionăteștilor”⁴⁴), o curătură „de fin” și două laturi de la Gheorghe tabacul⁴⁵), altă siliște „îngrădită de la feciorii lui Bran”⁴⁶); în fine și doi rumâni: Neacșul lui Radu Tălvăn cu fiul Cîrstea pe 12 lei⁴⁷) și Mihăilă, cu fiul Teodor și — lucru neobișnuit — „cu fîmeia” sa Neaga, numai pe 9 lei⁴⁸), împreună cu părțile lor de moșie. Alt rumân al său, Nanciul, e amințit în 1686⁴⁹).

Operațiile de mai largă desfășurare de forțe ale lui Proca sînt de pe timpul lui Șerban Vodă, cînd ia în zălog părțile a opt megiași din Brănești pentru suma de 131¹/₂ ughi, prin care mai jumătate de

³⁵ *Ibid.*, XLV—20 (aceste detalii cu plîngerea la vornicul de Tîrgoviște sînt relatate în hrisovul din 3 mai 1663).

³⁶ *Ibid.*, XLV—18.

³⁷ *Ibid.*, XLV—20.

³⁸ *Ibid.*, XLV—19 (doc. din 22 nov. 1662).

³⁹ *Ibid.*, XLV—22 (doc. din 8 iunie 1663).

⁴⁰ *Ibid.*, XLV—21.

⁴¹ *Ibid.*, XLV—23 (zapis din 27 iulie 1663).

⁴² *Ibid.*, XLV—24 (act din 1 martie 1664, în care feciorii lui Oană sînt: Dumitru, Ion și Soare).

⁴³ *Ibid.*, XLV—26 (din 1672 oct. 6).

⁴⁴ *Ibid.*, XLV—28 (din 10 aprilie 1686).

⁴⁵ *Ibid.*, XLV—29.

⁴⁶ *Ibid.*, XLV—33 (din 1697 aprilie 12).

⁴⁷ *Ibid.*, XLV—30 (din 1686 oct. 26).

⁴⁸ *Ibid.*, CCCXIV—4 (din 1691 febr. 26. Proca e arătat ca staroste).

⁴⁹ *Idem*, ms. 127, f. 365 (cu veleatul 7194, fără data lunară).

sat era în mîna lui ⁵⁰). Dar cei opt inși izbutesc a-și înfiripa suma peste zece ani și scoțînd moșiile zălogite cu zapisul lor, în 1696, Proca le iartă 18 ughi din datorie, dar nu ca un gest de generozitate. Din act se simte că au fost mari fricțiuni între el și moșneni; de aceea, cu prețul acesta, el îndatorează pe moșneni să-i recunoască toate achizițiile făcute pînă atunci, ceea ce înseamnă că baza lui era șubredă, ilegală și că orice divan domnesc, judecînd cu dreptate, l-ar fi alungat din devalmășie. „Și să avem pace unul de către altul — încheie zapisul — să lăcuim cu toții ca frații și să nu mai fie gîlceavă întru noi”. Sancțiunea pentru contravenient era de „o sută ughi” ⁵¹).

A doua încercare de a deveni senior cu șerbi mulți o face Proca în satul vecin Șerbănești, unde, în 1686 sau 1687 ⁵²), un grup mare de moșneni — se pare că nu toți — în frunte cu Stoica, i se vînd rumâni; încă din domnia lui Duca el îi împrumutase cu 45 ughi pentru a se plăti de haraciu; moșnenii îl amină merou cu plata timp de zece ani, după care el, cu ajutorul administrației, îi adună de pe unde erau fugiți și-i silește, ca un teribil cămătar, să-i plătească suma dublă; sătenii au plătit 22 ughi, dar pentru restul de 68 ughi i-a făcut rumâni cu toate părțile lor de moșie ⁵³). Peste un an, din ce cauză nu știm, Proca, zis „Brănescul”, revinde pe cei 15 „rumâni” din Șerbănești spătarului Mihail Cantacuzino, pe același pret ⁵⁴).

O mică socoteală evidentiază cruzimea și rapacitatea cămătarului Proca. În 1660, neguțătorul Cîrstea plătise partea lui Stan și a soției lui cu 8 ughi, evaluată de Proca la revînzare cu 60 ughi, ceea ce înseamnă o uluitoare înșelătorie, căci partea lui Stan era probabil deopotrivă cu a lui Avram și a fraților săi, care aveau 40 stînjeni, partea mamei lor, și au vîndut-o în 1664 cu 8 ughi lui Fota cupețul ⁵⁵). Acum, în 1687, are îndrăzneala a pretui 15 megiași cu părțile lor, care în total treceau de 1000 stj., numai la 64 ughi, pentru neplata cărora îi obligă să i se închine prin zapis ca rumâni, cu toată moșia lor, el care evaluase în scripte numai partea unui megiaș, fără persoană, la 60 ughi!

Un destin crud lovi pe neguțătorul Proca, om cu mare vază în Țirgoviște la sfîrșitul sec. XVII. Pierzînd probabil banii în alte afaceri, el se împrumută la Mihai medelnicerul, zălogind „casele cu pivnița de piatră din Țirgoviște, viile din Dealul Vișoritei și toată partea de moșie de la Brănești cu rumâni și cu moara ce este acolo”, dar „scăpătînd”,

⁵⁰ Se pare că zălogirea s-a făcut în 1686, căci în actul de anulare a acesteia se vorbește de 10 ani trecuți; actul zălogirii nu s-a păstrat, el fiind încredințat celor ce au plătit datoria către Proca.

⁵¹ Arh. Stat. Buc., *Mitrop. Țării Rom.*, pac. XLV—32 (din 1696 noiembrie 21).

⁵² Deoarece în ms. apare numai văleatul 7195, fără data lunară, actul poate fi din 1686 sau 1687.

⁵³ Arh. Stat. Buc., *M-reă Mărgineni*, ms. 454, f. 319—320.

⁵⁴ *Ibid.*, ms. 454, f. 320. Și aici apare numai văleatul 7196 (deci 1687 sau 1688).

⁵⁵ Idem, *Mitrop. Țării Rom.*, pac. XLV—25 (din 1664 martie 4).

zice actul, se călugări cu numele Partenie și, la 1708 iulie 15, vindu întreaga lui avere, agonisită cu fraude, milă și cămătărie, creditorului, în prețul a 1000 taleri în care intrau capete și dobânzi, „*măcar că aceste toate nu fac prețul acestor bani*“ ⁵⁶).

Bălașa, văduva medelnicerului, care era fiica marelui ban Vintilă Corbeanu, n-apucă să-și mai sporească moșia cumpărată, afară de patru „laturi“ de fin de la un vecin, Stoica Graur, în 1711 ⁵⁶), căci achiziții făcea, în anii 1711—1714, de la moșnenii strimtorați un Dumitru băcanul, cumpărători care se vor opri curînd, lăsîndu-le în stăpînire văduvei sale, pe nume tot Bălașa.

Este interesant de a constata că, aici în Brănești, judecînd după actele ce posedăm — ne lipsește arhiva moșnenilor — vînzările înce-tează în prima jumătate a sec. XVIII ⁵⁷). Alt fenomen interesant este că toate grupele de achiziții se varsă rînd pe rînd, în stăpînire bise-ricască. Cea dintîi Bălașă, văduva grecului Mihail Macris din Ianina, medelnicerul, stăpîni moșia înjghebată de Proca în devălmășie cu moș-nenii Brănești fără a și-o osebi, luîndu-i tot venitul, pînă la 1723, cînd, simțîndu-se la sfîrșitul vieții, o închină schitului Vilcana, în te-meiul prieteniei ce legase pe soțul său Mihai, cu egumenul Climent Grădișeanu și pentru motivul „*că această moșie n-a fost a neamului nostru*“, zise Manda slugereasa, sora Bălășii, care face actul de da-nie ⁵⁸). În 1741, și cealaltă Bălașă, „*băcăneasa din Tîrgoviște*“ dăruiește cumpărătorile făcute de soțul ei, mitropoliei ⁵⁹).

Domeniul funciar al mitropoliei Tîrgoviște, condusă de un „*dicheu*“ — dicheofilax, cu rang de arhimandrit, era deja format în prima jumătate a sec. XVIII, și considerabil, dar compus din părți amestecate în toți moșii devălmași ai satului și deci greu de administrat. Se im-punea o alegere, comasare și hotărnicie separată, deosebindu-l din hotarul satului, deși teoretic făcînd parte din el, prin pietre de hotar. Alegerea se făcea prin verificarea actelor de proprietate la fața locu-lui de către 3, 6, 12 sau 24 „*boieri*“, în numărul cărora se socoteau și clericii și megiașii săteni chemați ca judecători (jurători) sau mar-tori. Astfel, hotărnicia făcută pentru această împrejurare în 1743 no-iembrie 28 este semnată de doi ispravnici de județ, Iordache Canela și Ștefan Văcărescu, egumenul m-rii Dealu și „*șase boiernași*“, zice actul, incluzînd între dînșii pe dîchiul Onofrei, care, fiind parte interesată, nu

⁵⁶ Ibid., pac. XLV—35.

⁵⁷ O dovadă indirectă e hotărnicia din 1743, care distinge numai doi pose-sori : mitropolia de o parte cu 660 stj. și devălmășia de alta cu 2115 stj.

⁵⁸ Ibid., pac. XLV—38 și 39 (din 28 oct. 1723 ; această Manda, iarăși văduvă, fusese căsătorită cu un grec, Iorga fost mare sluger în vremea lui C. Brîncoveanu, urmașii lor se vor numi Costescu, după o moșie Costești din Dîmbovița, și vor ocupa importante dregătorii în stat în a doua jumătate a sec. XVIII și în veacul următor).

⁵⁹ Ibid., pac. XLV—53.

putea semna, așa că avem numai opt semnături, în total nouă inși ⁶⁰⁾, pe cînd anaforaia celor trei boieri judecătorești din 1747 zice că hotărnicia se făcuse cu 24 boieri ⁶¹⁾, iar cartea lui Bălăceanu din 1803 vorbește de 12 boiernași, iar mai jos de 24, referindu-se la dînsa ⁶²⁾. Explicația stă în faptul că ispravnicii și egumenul mănăstirii Dealu erau socotiți fiecare drept 6 „boiernași” care, împreună cu megiașii, formau 24 de alegători ai hotarelor. Cei doi ispravnici, împreună cu cei șase și dîchiul, vin la Brănești, unde „*fiind față toți bătrînii, satului*”, au cercetat actele de danie și au purces „*să aleagă și să hotărască toată dania sf. mitropoliei de către alți moșneni deoparte*”. Ca să „*nu calce căminurile moșnenilor*”, au comasat toți stîinjenii mitropoliei în partea de nord „*despre hotarul Șerbăneștilor*”, 660 stj. lățime.

În această alcătuire au intrat părțile de moșie achiziționate direct de la moșneni de către cei trei negustori, Avram, Proca, Băcanul, pe care primii doi le-au transmis la boieri și aceștia mitropoliei și, în plus, probabil unele achiziții mărunte, dovedite prin diverse acte de la alți negustori ca Stati ⁶³⁾, Fota cu 40 stj. ⁶⁴⁾ ori Chirca Hulubescul ⁶⁵⁾, căci altfel n-ar avea rost prezența acestor zapise de cumpărătoare în fond, deși n-avem dovada lichidării lor în posesiunea mitropoliei.

Deducem că arhiva Mitropoliei, secția Dîmbovița, era rău ținută, căci o parte din actele de achiziție s-au pierdut, altele, precum sînt acestea, apar fără rost, iar condicarul, cînd le transcrie în Condici, de altfel cu multe greșeli și fără ordine strict cronologică, nu dă explicație asupra lipsei unora sau prezenței fără rost a altora.

Nici hotărnicia din 1743 noiembrie nu e sistematică și conștiințioasă ca de ex. aceea făcută la Cucuteni în 1739, tot asupra posesiunilor mitropoliei; acolo se arată precis procedura, numărul actelor de achiziție, suma stîinjenilor aduși de fiecare donator în parte ș.a. ⁶⁶⁾. Ea nu documentează cum s-a ajuns la suma de 660 stj. În hotărnicia Brăneștilor din 1743, se afirmă că creditorul lui Proca neguțătorul a fost Iorga fost mare sluger, soțul Mandei, care face actul de închinare în numele sorei ei, Bălașa, aceasta bolnavă fiind, cînd de fapt creditor a fost Mihai medelnicerul.

După ce alege, comasează, măsoară și împietruiește domeniul mitropoliei, separîndu-l din devălmășia moșnenilor, cu 660 stj. la un capăt, 660 la mijloc și 560 la celălalt capăt, hotarnicii constată și cîteva „*delnițe infundate*”, în sat, care nu se puteau comasa: „*siliștea caselor Procăi*”, „*siliștea lui Avram neguțătorul cu pimniță de piatră*”, măsu-

⁶⁰ *Ibid.*, pac. XLV—41.

⁶¹ *Ibid.*, XLV—42.

⁶² *Ibid.*, XLV—49.

⁶³ *Ibid.*, XLV—31.

⁶⁴ *Ibid.*, XLV—25.

⁶⁵ *Ibid.*, XLV—11.

⁶⁶ *Ibid.*, pac. XXXVIII—77, 78.

rate precis în stinjeni, apoi „*delnița lui Leuștean rumânul d-lui Neagoe Săcuianul*“ pentru care „*megiașii din Brănești, împreună cu preoții*“ au dat „*cartea de adevărință*“ că Leușteanu, rumânul banului Neagoe Săcuianul a fost „*iertat de rumânie*“ de d-lui banul, dar siliștea lui din sat, hotărnicită cu pietre, „*au rămas bună a sf. mitropolii, dată danie de d-lui banul*“.⁶⁷). În afară de aceste trei delnițe din sat, și de delnițele din Priboiu, un codru de loc cu hotar separat, „*ce sînt date cu foaia noastră să le stăpînească sf. mitropolie*“ — foaie dispărută — altele să nu ceară mitropolia, zic hotarnicii, „*pentru că la hotărnicie așa s-au făcut așezămîntul : celui ce i s-a luat toată partea, în cîmp și în pădure și în apă, să rămîie siliștea căminului în sat*“ ; adică sătenii cu părțile de moșie din devălmășie, „*curături și laturi*“, să rămînă stăpîni pe siliștele lor, adică locurile de casă și grădină din sat.

Peste trei ani, moșnenii din Brănești, în scop de a restrînge posesiunea mitropoliei, „*trag în judecată*“ pe noul dicheu, Varlaam, făcînd „*apelație*“ sub pretextul că hotarul întreg, cel vechi, al moșiei Brăneștilor are cu o mie de stj. mai puțin decît au scos boierii hotarnici. Li s-a cerut dovadă și zapis că se obligă ei a plăti „*cheltuiala*“ pentru o nouă hotărnicie dacă greșesc, iar mitropolia va plăti „*dacă zisele lor sînt adevărate*“ ; auzind așa, ei „*s-au sculat și au fugit*“⁶⁸). Un mic incident se ivește mai tîrziu : dichiul Samuil, spre a pune în valoare viile părăginite le dă în 1768 cu „*otaștină*“ spre replantare lui Andrei Șerban : după șapte ani se ridică „*popa Ioan din Brănești*“, obligînd pe Rada văduva să-i plătească lui otaștina, fiindcă replantația s-ar afla pe proprietatea lui, nu pe a mitropoliei. El aduce la judecată acte în care „*nu se spune de vie cu pămîntul ei, ci numai SALIVIȚA*“⁶⁹ și cu *namestille ei și obraștile ei cu livezi de pomi*“. Preotul stăruie a-i turbura stăpînirea, dar în urmă pierde și va plăti paguba⁷⁰).

Între timp, încălcările sătenilor în domeniul mitropoliei se îndeșesc și nu li se mai poate pune frîu. La 1785, Mihai Vodă Șuțu dă ordin ispravnicilor să cerceteze o plîngere a „*epitropului*“ mitropoliei, pentru împresurările ce fac vecinii în moșiile mitropoliei atît la Brănești cît și cele din satele acestui plaiu : Fieni, Cucuteni, Țița, Pietroșița etc.⁷¹). Cîrstea Voinescu, fost al treilea logofăt, zis și Cîrstică, mergînd la cercetare împreună cu epitropul și cu egumenul Dealului, află că, după 36 ani, multe pietre de hotar au fost înlăturate, iar „*moștenii Șerbănești*“, vecini la nord, erau în pricină cu *moștenii Brănești*“, vecini în latura opusă, asupra punctelor de hotare ale „*tră-*

⁶⁷ Ibid., XLV—40 (din 28 iunie 1743).

⁶⁸ Ibid., XLV—42 (din 28 ian. 1747).

⁶⁹ Termen format din sl. maced. sali = numai + rom. viță = plantăție de vie.

⁷⁰ Ibid., pac. XLV—4 (din 6 oct. 1775) și XLV—44 (din 21 febr. 1785).

⁷¹ Ibid., XLV—45 (din 8 iunie 1785).

surei“ din mijlocul moșiei, și spre dovedirea acestora s-a decis a se scoate o carte de blestem asupra Șerbăneștilor ; la cele două capete s-a lămurit adevărul.

La verificarea celor trei siliști înfundate din sat, în anafora li se zice „*căminuri*“, se iscă o gilceavă și mai gravă, cu acte de violență, unele pietre fiind lipsă. Doi frați Tilvan „*au sărit cu mare strigare și cu cuvinte proaste asupra păr. igumen, dîndu-i și brînci*“, iar pe slujitorul boierului hotarnic l-au luat la ciomege, aruncîndu-i toporul în gîrlă și „*strigînd să vie sătenii să arunce în gîrlă pe slujitor și pe oamenii mănăstirii*“. Boierul cu ai săi o iau la sănătoasa. La căminul lui Proca la fel lipseau pietrele, multe părți erau împresurate și vîndute la alții. Altă pricinuire se iscă la livezile din Păiș, între sătenii Brănești și cei din Glodeni. După o extrem de complicată verificare prin martori a acestora, acceptată de moștenii Brănești și respinsă de Onceștii din Glodeni, afară de unul, se încheie cercetarea lui Cîrstică, lăsînd trei diferende deschise ⁷²⁾, fără să atingă chestiunea delnițelor din Priboiu. Unul s-a lichidat prin zapisul din 4 decembrie 1792, abia după 7 ani ⁷³⁾; prin acesta Brăneștii se învoiau să accepte mărturia Șerbăneștilor, care primiseră cartea de blestem a mitropolitului Grigorie, dacă ei vor repeta ceremonia cărții „*înaintea judecării*“ de față cu dînșii.

La judecata ispravnicilor din 30 decembrie 1792 erau chemate, prin delegați, amîndouă cetele de moșneni ; Brăneștii motivau împotrivirea lor fiindcă „*la primirea cărții de blestem din anul 1785, n-au fost și ei de față ca să vază cum o primesc Șerbăneștii*“. Aceștia repetă primirea în incintă, de față cu un arhiereu : „*cu sărutare au primit-o în mîinile lor*“, zicînd că adevărate sînt semnele ce stau scrise în dosul cărții de blestem ; ispravnicul pune capăt litigiului prin cartea sa de judecată ⁷⁴⁾.

*

În 1803, Ion Bălăceanu, fost mare șetrar, este însărcinat de domn a face o hotărnicie, de data aceasta a întregii moșii a Brăneștilor, fără să arate motivul, cum se face de obicei. Însoțit de Azaria, ca vechil din partea mitropoliei, și de megiașii Șerbănești pentru hotarul vecin cu dînșii, fără să ia parte vecinii de pe celelalte laturi, moșnenii Brănești aduc scrisorile lor ; boierul citi unele „*copii de hrisoave*“ din care se vede „*că cumpără cinci oameni moșia piste apa Ialomîței*“. Cartea lui de hotărnicie e plină de contradicții și lacune. *Contradicții* : a) nu determină dacă „*peste Ialomîța*“ înseamnă la vest sau la est, iar la măsurătoare constată că Ialomîța desparte două trupuri de moșie

⁷² *Ibid.*, XLV—47 (din 20 dec. 1785).

⁷³ *Ibid.*, XLV—46.

⁷⁴ *Ibid.*, XLV—48.

tot ale Brăneștilor ; b) deși spune că moșnenii nu-și putură da seama cine se trag din cei cinci moși, ca să facă distribuția genealogică a părților cuvenite fiecăruia, — consultînd hotărnicia din 1743, care nici ea nu se ocupase de genealogia generației de atunci, s-a încumetat, pe ce bază nu știm, a distribui cărți fiecărui moștean ca „să stăpînească fieștecăre om din neamul lui, sau de moștenire, sau de cum-părătoare, sau de locuri înfundate ce i se cuvine“.

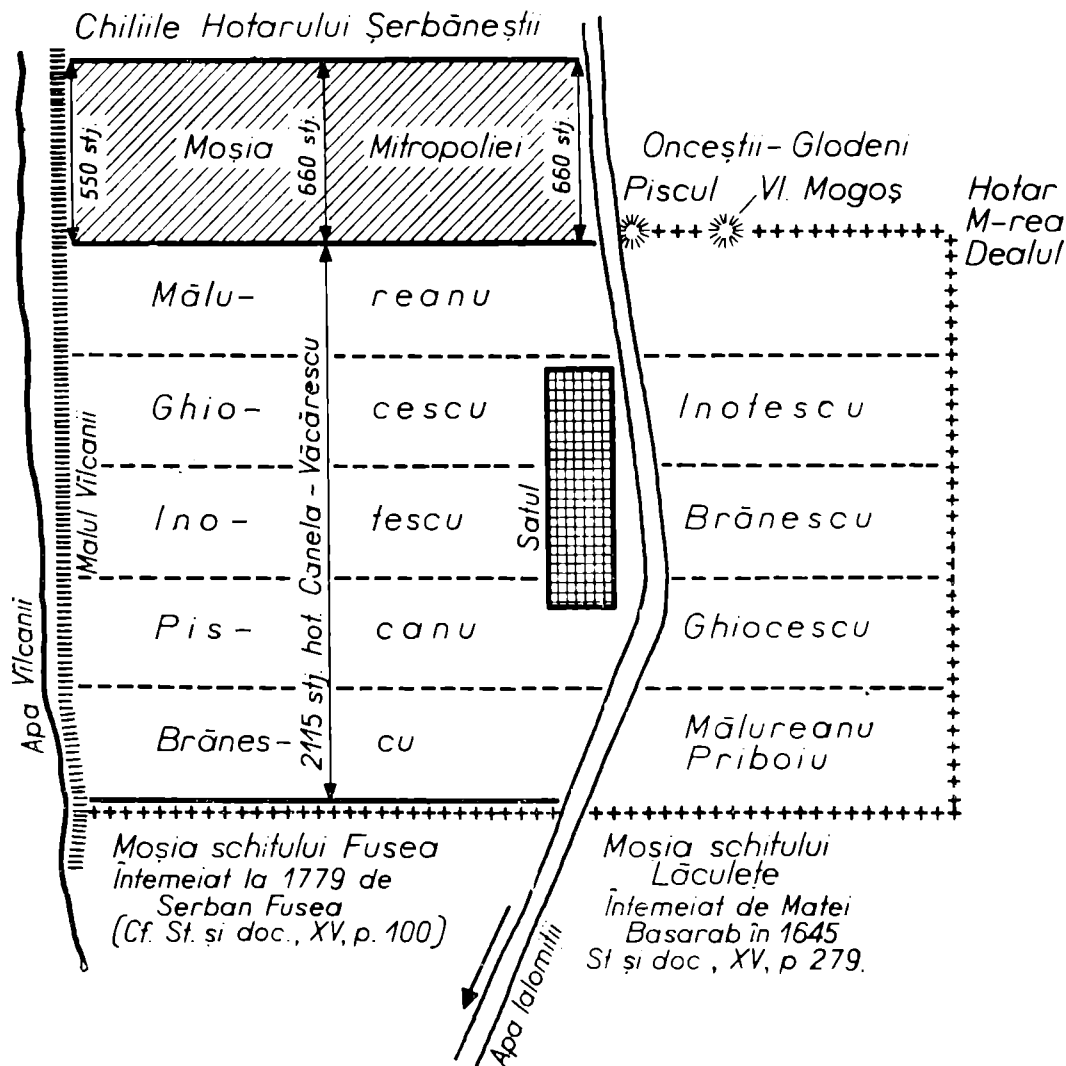
Exemplarul ce avem, atît în original cît și în copie ⁷⁵⁾, deși foarte clar ca procedură, este prea simplist ca aplicare pe teren și cu neiertate lacune : a) pentru că lasă vreo 40 locuri goale după cuvîntul „stînji“, unde trebuie cifrele ; b) nu arată calculul părților vîndute și al celor rămase din ficcare moș și nu știm ce fel de cărți a distribuit moșnenilor ; c) nu arată dacă a măsurat și însemnat pe teren părțile alese ca să fim siguri că s-a efectuat o adevărată sfărîmăre a devălmășiei înlocuită pretutindeni cu proprietate privată. Anaforaua marilor boieri din 2 martie 1819 atestă că „numai la căminurile caselor și siliște“ era stăpînire particulară, „iar la pădure și altele mici o împărțală nu s-au făcut, ci stăpînesc pînă în ziua de astăzi deavalmă“ ⁷⁶⁾. Din hotărnicia de la 1803, deducem însă că moșia Brăneștilor era compusă din două trupuri : unul pe dreapta Ialomiței, pe care se așezase satul și altul pe stînga ei ; din primul s-a defalcat un sfert, proprietatea mitropoliei ; nu ne dă însă cifrele spre a cunoaște raportul de mărime între ele. Înșiruirea moșilor pe teren diferă la ambele trupuri, fără motiv. Din citirea ei putem trage *schema alăturată*.

La începutul sec. al XIX-lea, devălmășia Brăneștilor nu era lichidată. Blocul devălmaș al moșnenilor biruise toate împrejurările vitrege pînă atunci — politice, sociale, economice — fără să piardă mai mult de un sfert dintr-un trup de moșie. În secolul acesta apar însă în satele planului alt gen de acaparatori, cu mult mai îndrăzneți, mai influenți și mai violenți, în genul lui Diamandi Cărpeneșanu, a cărui sălbatică acțiune de depozedare a moșnenilor Brănești am înfățișat-o în studiul de acum 20 de ani. Cinismul, brutalitatea și aviditatea de pămînt a acestui sameș al județului Dimbovița, care a reușit să sfărîme devălmășia satului în devălmășii de cete, sînt expuse într-o splendidă limbă populară, cu evocări de scene apocaliptice, în declarațiile pe care sătenii bătuți, închiși prin coșare de vite iarna și supuși sufocării cu fum de ardei și bălegar pentru a-și înstrăina ocina le-au dat, la judecata purtată cu odiosul dregător venal, lipsit de orice omenie. Sînt mișcătoare pagini de literatură populară, care merită să fie date integral la lumină.

⁷⁵ Ibid., XLV—49 ; ms. 134, f. 378 v — 380.

⁷⁶ I. Ionașcu, op. cit., p. 103.

SCHIȚĂ A HOTĂRNICIEI MOȘIEI BRĂNEȘTI DIN 1803

ANEXE

(1819 februarie.) *Declarațiile date de unii locuitori din Brănești—Dimbovița cu prilejul judecării ce au avut cu slugerul Diamandi Cârpenșanu.*

1

„De aici se începe tacrirurile moșnenilor ce au dat“.

Arătarea ce face Gligore Pindaru din moșu Mălureanu.

În ființă arăt și eu că avînd 13 stînjini moșie tot în hotarul acesta, și în numărate rînduri viînd la mine ca or bani să primesc pă stînjinii cei sus arătați zicînd, sau nevrînd, și în silnicie luîndu-i de la mine, mi-i va stăpîni.

Pentru care, ca unul ce și eu vreo altă bogăție ne mai avînd, cu totul n-am vrut. Apoi mai la urmă, ducîndu-să acasă la mine au aruncat banii cu sila soții mele, făcînd zapis în silă pentru ca să aibă întru stăpînirea sa acești stînjini. La urmă nu i-au fost în destul prada cu care m-au silit de m-au sărăcit; apoi fiind eu scutelnic, și avînd un copil holteiu în casă de ajutor, ne-am pomenit cu copilu fără veste închis de către zapciu, ca să dea talere 33, parale 8, căci i-au venit de la sărăfie, fiindcă este fecior de scutelnic, și avînd moșie, de ce nu o vinde; pentru aceia i să cere acești bani. Mergînd tinguindu-mă ca un părinte pentru dînsul la zapciu, ca să-l sloboază pînă cînd îmi voi vinde o vacă ce o aveam la ușă, să plătesc această satară ce să cere prin-tregu, lucru care nu s-au mai pomenit și nici în cîsla satului să pusesse, mi-au dat răspuns: că știu eu de unde să iau bani, adică de la Ismandi, și nedîndu-mi răgaz, au făcut cum s-au priceput, au luat și acești stînjini ai copilului, ce mai sus să arată, în silă, drept acești bani. Care aceste patîmi, în frica lui Dumnezeu arăt, și cer ca să mi să întoarcă stînjinii.

Eu Gligore Prună Pindaru.

Mai ales că aceste urmări ce să făcea la toți de obște cu silă turcească, știînd că și frații mei anume: Pană și Stan au și ei moșie, fără zăbavă aducîndu-i cu mumbașiri, i-au supus și pă dînșii de ș-au dat, de frică, stînjinii lor ce-i avca. întocmai cit și pă mine. Ei fiind scutelnici, iarăși cu frici mari ce le da lor, cum că stăpînii lor au murit și că pe ei va să-i dea în bir, și cu alte mijloace mincinoase, le-au luat și moșia lor din mină. Și dîndu-le pace pînă astă iarnă, iarăși le-au trimis de i-au adus, sperîndu-le copiii și muerile, luîndu-i, ducîndu-i la slugeru Iamandi, i-au silit ca să mai dea alte iscălituri, că nu să vor mai scula, ci dă bunăvoe s-au dat această moșie, iar nu din silă s-au dat.

Eu Pană

Eu Stan brat (fratele său).

În frica lui Dumnezeu arătăm.

Al treilea pricină cu luare de moșie precum și de la verii miei anume: Vlad și Stanciul brat¹, și Stan, avînd și iarăși opotrivă cu noi moșie, alătura cu noi, în silă le-au luat și moșia lor neavînd noi dă știre, neiscălîndu-ne nici unul, și mai virtos că nici măcar i-au fost voia să-și dea moșia de bunăvoe, ci în silă s-au luat, să nu fie căzuți mai mult.

Eu Stan i Stanciul și Vlad brat, în frica lui Dumnezeu arătăm.

2

Arătarea a lui Ion Miiu, din moș Mălureanu, cum mi-au fost vînzarea moșii și schimbul cu dumnealui slugerul Iamandi, precum mai jos arăt.

Eu fiind scutelnic al dumneei cocoanii Zoiții Cantacuzino, și începînd a cumpăra dumnealui de la ceilalți moșneni, prin Gheorghe Stegaru, ce era dragoman dumnealui de-i cumpăra moșie, au venit acel dragoman în cinci-șase rînduri

¹ brat, slav. = frate.

la mine, și zicîndu-mi ca să vînz și eu moșie, că nu pățimesc bine, că mă dă slugeru la bir și nu mai văz casa cu ochii. Dumnealui fiind sameș în putere, și mie făcîndu-mi-să frică, de mare nevoie i-am vîndut stînjini 13. După aceasta mai m-au lăsat dooă săptămîni, și singur mi-au zis să-i vînz toată moșia cît o aveam, „ca să ți se ia bicele după spinare, iar dă nu-mi vinzi ți se duce pielea gunoi“. Iar eu i-am spus că moșie de vînzare nu am. Au tăcut păsuindu-mă până toamna, și văzînd că nu-i vînz moșie, m-au dat în bir cu patru luni după urmă, cerîndu-mi talere 70, care acești mi-au și luat. După aceasta m-am înfricoșat și i-am făcut zapis pă stînjini 22 din moșul Ghioc, care bani dintr-acești stînjini, talere 70, nu i-am luat nici acuma, fiindcă n-am avut moșie de vînzare. După aceasta iar cu sila m-au făcut scutelnic al dumnealui, și cu feluri de tertipuri și siluiri m-au făcut de am făcut schimb cu dumnealui. Care acel schimbu nu mi-au fost cu voe, sau că am stăpînit, ori că mi-au arătat, ci numai ca să-mi răpească moșia de la mină. După aceasta iarăși s-au pus cu sila în spinarea mea, și acest schimb care mai sus arăt, m-au făcut de am vîndut de frică. Care banii acestor stînjini nu i-am primit, fără numai talere 10, și aceștia de frică i-am luat, iar nu că am avut moșie de vînzare. După aceasta iar m-au apucat cu mare strîsoare cu slujitor, și m-au dus la tîrgu lu dumnealui, și așa-mi zicînd: „Ai să facem schimbu cu moșia de peste Ialumiță“, să-mi dea moșie în Ruda. Eu am zis că să mi-o dea dă pomană nu-mi trebuiește, că eu n-am moșie ca să schimbu, nici de vînzare, ci și care ți-am vîndut nu mi-au fost cu voe. Dumnealui zise: schimbă, că mie nu-mi este pentru schimbu, ci numai întru schimbu cu tine. Eu nevrînd să fac schimbu, au început a mă înjura, care era să mă bată să mă omoare. Eu am dat dosul pă usă afară, și dumnealui au trimis pă Dumitru mazilu, omul dumnealui, și m-au dus cu sila, și de mare frică am făcut schimb, care schimb nu mi-au fost cu voe, nici că am mai avut moșie de vînzare. Și acestea le arăt în frica lui Dumnezeu, și pociu primi și blestem, că moșie de vînzare n-am avut, și văzînd că nu voi să schimb cu dumnealui, au venit și mi-au încărcat patru cară de fin făcut gata, și mi-au lăsat vitele muritoare de foame, și pocu primi și blestem.

Ion Miiu din moșul Mălureanul.

2

Arătarea mea, a lui Ianache sin Oprea Geală.

Eu cer cu protimisis ca să mi se dea stînjinii ce i-au cumpărat dumnealui dă la Bucur, frati-mieu, fără știrea mea, și a celorlalți frați ai miei: nici că sînt iscălit în zapisele acelea. Mai cer cu protimisis ca să răscumpăr și stînjinii ce i-au cumpărat de la verii miei și frații de moșie, și nu sînt iscălit în zapise. Căci cînd s-au judecat frati-mieu aici cu dumnealui, de la judecată mi s-au dat acele zapise. Apoi noi neavînd bani, i-am dat adeverință de bani ca să-i plătim fără dobîndă, și am fost păsuit numai până au venit dumnealui la Târgoviște. Am văzut că m-au dat în bir cu un lude, cerîndu-mi talere 63 și parale 8, dîndu-mi înseris la zapciu ca să-i plătesc acești bani, și cerîndu-mi soroc, mi-au dat soroc. Și dîndu-mi drumul ca să-mi fac bani, pă dealtă parte au venit slujitor de la dumnealui și m-au luat de m-au dus la Târgoviște și mi-au luat zapisul, iar nu m-au lăsat ca să-i dau bani după adeverință, încă m-au silit de i-am dat adeverință că nu mă voi mai scula asupra dumnealui: pă care arătări pociu primi și blestem. Iar protimisisul îl cer la cinstita judecată ca să mi se dea.

Ianache sin Oprea Geală.

4

Arătările mele (ale) lui Dumitru Geală, cum am pățimit di la coconul Iamandi cind mi-au luat moșia din mină, cum mai jos arăt pă rind.

Că eu mă aflam pogonar de 10 ani de zile la viaa sfintii mănăstiri lui Mihaiu Vodă, și acum la vînzarea moșii m-au luat de acolo și m-au dat la sat dupe urmă cu talere 80, și m-a dat zapis de la închisoare și de la bătae, țiindu-mă la închisoare trei zile și trei nopți. Iar eu am zis că nici nu știu ce parte de moșie am, ca să vînz. din partea fraților miei.

Iar dumnealui numitul, zise că numai să-i fac zapis la mină, că dragomanul dumnealui știe cită moșle am, și s-a arăta. Iar după ce i-am dat zapis, socotiră bine stînjinii lor după cum vrură ei și mă mai găsi și dator, și mai rămăseiu dator 5 talerc, 5 lei. și-mi luă pentru acești bani, imi luoă un rimător de porc de doi ani, iarăși după voia lor, neslobozindu-mă ca să-m fac banii. Si pentru acestea arăt în frica lui Dumnezeu și primesc și blestem.

Eu Dumitru Geală adeverez.

5

Arătarea mea, a lui Dumitru Predii din moș Bran.

Eu avînd moșie de zestre, și tot trimitea dumnealui slugeru oamenii săi și-mi zicea că să-i vînz moșia, iar eu îi ziceam că moșia este a nevestii dă zestre. În cea după urmă, cînd au venit popa Gheorghe și mi-au zis ca să vînz moșia, că o să pățimesc ca ceilalți, de nevoie ce eram să fac : i-am vîndut peste gîrlă 28 de stînjini, fără vola nevestii, căci vedeam ce pățimea ceilalți : că cum apucase de intrase acolo, apoi umbla ca un leu între noi. Asemenea și Stan Popescu au vîndut, tot silit, moșia pă lingă moșia mea de zestre, pă care acum cer de la cinstita judecată ca să mi să dea înapoi și stînjinii nevestii de zestre, și cu protimisii stînjinii lui Stan. nefiind iscălită nevastă mea și eu în zapisul lui Stan. Acestea le arăt în frica lui Dumnezeu.

6

Arătarea mea, Neacșului Tălrău, cum mi-au fost vînzarea moșii la dumnealui sluger, precum mai jos arată.

Căzînd ceilalți frați al miei, și neamuri mie de moșie, într-o patimă de hoție, borfași fiind, i-au luat și i-au închis la isprăvnicat, și țiindu-i la gros. i-au rînduit isprăvnicatul ca să-și facă gloaba. Și așa ei făcînd gloaba, și dumnealui sameș fiind aturcea în a sa putere, și fiind cugetul dumnealui ca să ne ia moșia, n-au vrut să le la bani, ci le-au cerut moșia, care moșie o aveam neîmpărțită între noi. Și așa ei zicîndu-i dumnealui că să ne aducă și pă noi să fim la vînzarea moșii, și așa dumnealui trimițînd slujitor ne-au dus acolo la casa dumnealui. Și așa siliți fiind, toți am dat zapis de o sută de stînjini, care zapis l-am iscălit de frică, nefiind mie voia și neavînd moșie de vînzare. După aceasta, mai rămîindu-mi moșie nevîndu-tă, m-au dat înscris zapciilor plășii, și așa zapciu ne-au închis într-un coșar cu rimători, cu jujae, ca doar de ne-om speria să dăm moșia. Și vîzînd că nu-i vînz moșie, ne-au legat cite doi într-o funie, cot la cot, și așa purtîndu-ne pă drumul cel mare, zicîndu-ne să vindem moșia dumnealui sameșului.

Și așa, de mare frică și nevoie, i-am vîndut stînjinii peste Ialumiță, de la închisoare. Care fiind la această patimă și Petre diiaconul, ce era atunci în dajdie, au fost cu mine împreună, și așa de mare frică i-am vîndut, iar nu că

am avut moșie de vânzare. Care luându-mă slujitorul, cu a dumnealui poruncă, ducându-mă ca să vînz moșiia, mi s-au întîmplat de au bolnăvit nevasta și au zăcut doi ani din pricina dumnealui. Și aceasta arăt în frica lui Dumnezeu și pociu primi și blestem.

7

Arătarea mea, a Oprii sin diiaconul Neagoe din moș Ghioc.

Eu dus fiind cu slujitor la Târgoviște, cu feluri de siluiri i-am vindut stînjini 13 $\frac{1}{2}$ din Coasta Netedă până în Vilcana. Și mai avînd la cîmp trei pogoane de loc, și aflîndu-mă dator la un neguțător talere 90, am cerut dumnealui slugerului ca să-m dea talere 30 pă pogon, iar dumnealui au zis că-m dă numai zece. Eu i-am zis că nu, c-o să mă plătesc de la acel neguțător, iar dumnealui mi-au zis că de talere 60 mă ia pă chezășie până toamna, numai să-i las pogonu cite talere zece, și toamna să-i dau banii fără dobîndă. Cînd toamna, am văzut că am fost dus cu slujitori la Târgoviște la dumnealui, și ducîndu-mă acolo m-au apucat ca să-i vînz moșiia du peste gîrlă. Și eu zicînd că moșiia este a fii-mieu dă zestre, și să află dus la București cu mere ca să-i aducă bani, și dumnealui mi-au zis că nu mă pășuește măcar dooă ceasuri, ci o să mă pue jos să să pue cu tufa pă mine, și dă mare frică i-am dat zapis.

Și viînd fiiu-mieu și auzînd de aceasta, mi-au zis că nu are el moșie de vânzare, ci o să întoarcă. Deaceia acum cere fiiu-meu ca să o răscumpere înapoi, căci nu este iscălit în zapise, și nefiînd cu voia lui. Acestea le arăt în frica lui Dumnezeu, dar neputînd veni fiiu-meu am venit eu, și cer de la cinstita judecată să mi să sloboază moșiia.

8

Arătarea Radului sin Banul.

Eu Radul dinpreună cu frati-mieu Marin, la hotărnicie ni s-au dat cîteva locuri înfundate, cu zapise, care și mai dinainte de hotărnicie le-am stăpînit pînă cînd au cumpărat numitul sluger moșie cu sila peste, în aceste locuri înfundate. Care neîntrebîndu-mă pă mine, s-au pus dumnealui pe un loc al mieu ce-l am în stăpînire cu zapis, și au făcut han pă dînsul. Eu văzînd că-mi coprinde locul cu binaoa, nevînzîndu-l, nici de vânzare-mi-era, i-am zis : „Cu ce cuvînt te-ai pus, cocoane, de mi-ai închis locul cu binaoa ?”. Dumnealui au pus arnăutul dumnealui și m-au luat de păr, și s-au așăzat cu pilul pă mine și mi-au dat dooă sute dă piluri, de am scăpat mai mort, care piluri peste ochi mi-le-au dat. Cînd m-am dus acasă s-au speriat copiii și nevasta de mine, de singele ce era pă obrazul mieu. La care cer ca să-ș arădice binaoa după locul mieu, să-mi rămîie locul cum au fost mai dinainte. După aceasta arăt în frica lui Dumnezeu, și pociu priimi și blestem.

Radu sin Banu, adeverez.

Mai cer un loc ce am cu zapis în stăpînire de 50 de ani, care acest loc, de patru ani s-au sculat un Petre Mreană făcîndu-mi zapisul rău, m-au scos după acel loc la care să priimească lege, și să fiu răbdător : iar nepriimînd lege, să mi să dea înapoi, că eu priimesc lege că-l am bun, iar nu rău. Aceasta.

9

Arătarea mea a lui Ion Brănescul.

Eu avînd moșie, și văzînd dumnealui că nu-i vînz moșiia, am văzut că împreună cu alții, dă zapciul plășii am fost închis într-un coșar cu noroi și cu rimătorii cu jujae. Apoi ne-au scos afară, și pă mine în mai multe rînduri m-au

bătut, apoi îmi zicea ca să dăm bani dă bir, și noi ziceam ca să ne lase să ne vindem vitele, și zicea că nu este vâcar, ca să-i vindem vaci, ci să-i vindem moșie. Și așa m-au legat dimpreună cu alții și ne-au purtat pă drumul cel mare prln sat, ca să să sperie satu; încă eu am căzut într-un loc, mai mort. Și văzînd că nu-i vînz moșia, ne-au închis și într-un coșar lipit și ne-au dat fum dă băligar. Și așa văzînd, și ca să-mi cumpăr viața, mi-am pus soroc la zapciu, și bătut prăpădit m-am dus la Târgoviște, și mi-au zis că să fac zapis. Și i-am zis: „cum să zic?”. Și mi-au zis că să zic că la trebuința mea, și dă bună voce am venit la dumnealui dă am luat bani pă moșie. Iar mie, păcătosul, îmi curgea lăcrămile și d-abiia șadeam dă bătut. După care, i-am vindut zece stînjini, iar 8 stîjini i-am dat copilii dă zestre. După care în urmă, iar cu siluire, m-au făcut de i-am vindut și pă acei 8 stîjini ai copilii, și cît mi-au apucat zapis nu au vrut să mă mai știe, sau să plătească vre un ban, ci până acum mă aflu păgubaș. Și fiindcă cu siluire ni s-au luat moșia, deaceia acum o cer înapoi, întorcînd banii numai pă zece stînjini, iar pe 8 nu, că n-am primit banii. Aceste le arăt în frica lui Dumnezeu. Asemenea și eu pociu priimi și blestem că am pătimît acestea.

Ion Brănescu din moș Bran.

10

Arđtarea mea a lui Tomii Popescul.

Știînd dumnealui slugerul că eu am moșie, am văzut că am tot fost sculat ca să-l vînz, și eu nevrînd, multă vreme am răbdat dă n-am vindut. Mai în cele din urmă, văzînd ce pătiimea cei care nu vindea, i-am vindut 14 stînjini. Și fiindcă acești stînjini i-am vindut de nevoe, ceiu de la cinstita judecată ca să nu să dea înapoi. Ceiu cu protimisis ca să mi să dea și stînjinii Stani a lui Gheorghie Popescu, ce i-au cumpărat dumnealui fără știrea mea, măcar că zapisul meu nu este iscălit de frații miei, la care cer ei protimisis.

Acestea le arăt în frica lui Dumnezeu.

Toma Popescu din moș Bran.

11

Și eu Ion sin Ilinca, în frica lui Dumnezeu, arăt.

Că fiindcă și eu aveam parte într-o sută de stînjini de moșie cu ceilalți frați ai miei, și fiindcă frații miei își vinduse partea lor lui Iamandi, și eu partea mea nevoind ca să o dau dumnealui, cum să facă să-mi ia și partea mea din mină, au chibzuit lucru pentru mine: că într-acea vreme aflîndu-mă eu scutelnic, au trimis la mine oamenii lui necurmat, viînd pă toate zilele; și cu vorbe bune, și cu rele m-au spăimîntat că de nu voui da zapis supt iscălitură și eu pentru moșie, mă va da în bir. Și de frica aceia, văzînd că la mulți face precum le făgăduia, am iscălit și eu zapis vînzării acei sută de stîjini de moșie din Valea Hotarului. Și peste puțină vreme după ce am iscălit, m-am pomenit că m-au dat în bir, apucîndu-mă să dau și talere 30 rămășiță din urmă, care i-am și dat. Apoi mai avînd și în altă parte moșie, noi acești trei frați, din Valea Hotarului în pădure și trimițînd la noi, ne-au adus vorbă ca să vindem și moșia din pădure, unde aveam de frate cite 4 stîjini, că de nu vom vinde, nu va fi bine. D-aceia găsîndu-mă pă mine m-au luat, și ducîndu-mă la Iamandi, cu fiori grozave luîndu-mă, mi-au dat talere 80 pe toate părțile, și ale fraților, și eu de frică am luat banii, și ducîndu-mă la frați cu banii, ei n-au voit să priimească nici o pară. Așa m-am întors să-i duc: nu l-am găsit pă dinsul acasă, ci era dus la Târgoviște, și lăsînd banii la un om al său ca să-i dea, că noi nu avem moșie de dat.

După ce au priimit banii, mi-au zis acesta care au priimit banii, că așa are cuvînt, că de nu vom da moșiia, cînd se va întoarce să nu ne găsească pã la casele noastre, ci să ne ducem în lume. Pentru care mie, fiindu-mi mai frică decît celorlalți frați, fiindcă eram dat în bir, și banii ce mi sã cerea din urmă talere 30, cînd m-au dat, neavîndu-i, m-am dus de am vîndut stăjîni 4 de pãdure, partea mea. Și i-am dat zapis și banii, care îi mai dedesem odatã la stăpîn unde eram scutelnic. Și frate-mieu cel mare iarăși de mai nainte au dat-o lui Iamandi tot de această frică, că deși aveam cite o vitã sã o vindem, nu ne îngăduia, zicînd că el este neguțator de moșie, iar nu de vite. Iar cel mic frate n-au dat-o nici acum. Ne mai rămăsese încă cite patru stănjini înprejurul casii pentru hranã, cum și peste gîrlã. Ca sã ne ia și pãmîntul pã unde ne era casa, ne cherna, zicîndu-ne că cu 4 stăjini nu putem sta în mijlocul lui, și cu alte vorbe înfricoșîndu-ne, m-au luat cu minciuni, cã fiind eu birnic muncea soșia mea de mã plãtea de bir și pã mine nu mã lãstuaia mãcar un ceas, ci mã muncea la hanurile ce le-am fãcut, și-mi zicea ca sã nu fiu cu doã biruri și sã muncesc sã dau și bir, ci sã mã facã poslușnic a lui și sã nu mai fiu supãrat de nimic, numai sã-i dau și petecul de moșie pã unde aveam casa, și peste gîrlã, citã era. Și eu, una de frică, și alta sã scap de cazele care mã canonisea ca pã hoți, fiind încredințat de minciunile lui, am dat și acest petic ce arãt mai sus, ca sã scap și sã fiu odihnit și eu și copiii. Apoi fãcîndu-mã poslușnicul lui, dîndu-i și acest petic de moșie, lãmurîndu-mã de tot pãmîntul în care m-am pomenit, cu viclesug, prin silã, au zis cã mã va scãpa și de talere 10, havaetul zapciului cînd sã fãcea cinevași poslușnic. Am fost apãrat vre-o citeva zile, apoi silit fiind, am dat și acești talere 10, și cu talere 30 fac 40, și cu munca fãcutã ca un rob lui, și cu birul dat, și cu bani poslușanii ce dau lui pãnã acum, și cu toatã moșiia ce în silã mi-au luat, rãmãind prin ușile strãinilor, din bunã moșiia mea, cu pãcat va fi, luminate Doamne, mai bine o moarte acum sã vie, cã cu totul am rãmãs sãrac eu și copiii.

Eu Ion sin Ilinca.

12

Arãtarea mea, a Dinului Drãcilã, cum mi-au fost vînzarea moșil.

Întimplîndu-sã de au cãzut un fecior al mieu în ponos de hoție, și viînd zapciul plãșii cu pãgubașii împreunã, ș-au luat paguba și toate borfele ce i sã luase, luînd și adeverințã de la miinile pãgubașului, precum cã s-au priimit toatã paguba lor. Dupã aceea, mi-au luat zapciul talere 25 gloabã, l-au trimis la isprãvnicat și l-au bãgat la gros, au trimis isprãvnicatu doi slujitori și mi-au luat patru cai. Și mergînd eu dupã cai, ca sã-m scap caii, mi-au cerut isprãvnicatul 70 talere gloaba feciorului, care bani i-am dat în mîna grãmãticului isprãvnicatului. Și mergînd a dooa zi ca sã-m scap caii, m-au chemat grãmãticul isprãvnicatului și mi-au zis ca sã-mi primesc banii, cã cai nu-mi dã. Și așa priimîndu-mi banii înapoi, am plecat la București și am dat jalbã lui Domnul Caragea, care jalbã m-au orînduit la cinstita spãtãrie. Și așa cercetîndu-mi-sã jalba, ne-au fãcut carte la dumnealor boerii ispravnici, ca sã dau gloabã numai talere 30, sã-mi iau caii. Și așa viînd cu jalba sã o dau la isprãvnicat, dumnealui fiind sameș în puterea sa, și avînd cuget ca sã-i dau moșiia, iar nu bani, mi-au poprit jalba nelãsîndu-mã ca sã o dau la isprãvnicat, și mi-au zis printr-al sãu graiu : „Dã-ți moșiia cãci scot eu caii și feciorul de la gros“. Și i-am zis cã moșie de vînzare n-am, iar banii am sã-i dau. Iar dumnealui îmi zise : „Nu voiu bani, voiu moșie“. Eu zicînd cã moșie de vînzare n-am, cã am feciori și nepoți și frați tovarãși : și așa dumnealui au trimis slujitori, și i-au dus la Tãrgoviște nevrînd, care arãtu înaintea dumneavoastrã. Și așa aduși fiind cu slujitoru, și eu speriat,

fecioru la gros, și caii nu mi-i da, siliți fiind, am iscălit zapisul de suta de stânjini. Și după ce am iscălitu în zapis, mi-au tras din banii moșii gloaba feciorului, care gloabă chiar dumnealui slugerul Iamandi mi-au luat-o. Care gloabă, după porunca cinstirii spătării, din 30 mi-au luat talere 70. Și așa mi-au dat caii și mi-au slobozit băiatu de la gros. Și așa primesc și lege și arăt în frica lui Dumnezeu.

Dinul Drăcilă din moșu Inotescu.

13

Arđtarea lui Dobre de vnzarea moșii cum mi-au fost.

Că noi rămăind trei frați săraci de părinți și neputind ca să ținem birul împărătesc, ne-am rătăcit în lume, și găsindu-mă satul m-au adus la urmă, și socotindu-mă satul m-au găsit rămășiță talere 70. Și neavind să dau banii în grab, nu m-au lăsat mai rinduri să-i dau, ci așa zapciul, învățat fiind de coconul Iamandi, m-au apucat cu strinsoare de bani, și m-au închis și mă silea să vnz moșia. Eu îi spuneam că n-am moșie de vnzare, că sintem patru frați, și moșia nu este împărțită. Iar coconul Iamandi zicea : „Vinde, că m-oi împăca eu cu frații tăi“. Și așa silit am vndut partea de din drum în sus, pădurea, și cimpul l-am lăsat fraților. Și după ce am dat-o, m-au făcut om al dumnealui, și după ce m-au făcut, iar m-au apucat să-i vnz și cimpul până în gîrlă, partea care o oprisem pentru frați și pentru zestrea soru-mii; am dat-o și pă aceia de frică, im zicea că nu iau nimic pă ia.

Mai trecind puțină vreme, iar m-au apucat să-i vnz și pă cea din dăcindea¹, că tu n-ai ce face cu ia, că nu ești vrednic să o ții pă alătura cu mine. Eu am zis : „Nu pociu să vnz că avem vnzări vechi de la moși“. El zicea : „Vinde, că te dau în bir și moșia tot ți-o iau fără de nici o para“. Eu auzind așa, de frică am dat-o și mi-au dat pă doispreze stânjini jumătate, talere 80.

Si pă astă patimă pociu lua și blestem.

Eu Dobre sin Ion al Dimii.

14

Arđtarea mea, a lui Nicolae sin diiaconu Sandu.

Știind dumnealui că am și eu cîtiva stânjini de moșie și nu voesc să vnz, am văzut că am fost închis cu alții și apoi legați și purtați pin sat pă drumul cel mare, și seara ne-au închis într-un coșar cu noroi și cu rimători cu jujae. Iar dimineața ne-au scos și ne-au băgat în alt coșar lipit și ne-au dat fum de băligar, cu un cuvînt ne zicea zapciul ca să-i vnz moșia la dumnealui sluger. Apoi m-au pus zapciul la cislă, peste talere 20 ce eram pus de sat, încă 24, de m-au făcut talere 44, de care groază și pe patimele ce pătisem și vedeam și patimele altora, și nedindu-mi soroc ca încet să-m fac banii, numai cu un cuvînt cerea ori banii, ori moșia. De nevoe i-am vndut 9 stânjini din apa Ialomiții până în apa Vilcanul. Și așa m-au luat de la circiuma Patraulii și m-au dus la circiuma dumnealui. Și așa peste cîtiva vreme, vnzind că nu-i dau și stânjinii du peste gîrlă, mi-au zis că o să mă dea în bir, și că nu-m ține în seamă ce i-am slujit. Iar eu știind patimile ce pătisem i-am vndut și pă cei doispreze stânjini du peste gîrlă. Și fiindcă pă aceste vnzări nici bani curați n-am luat, și sint luați în silă, de aceia cer de la cinstita judecată ca să mi să dea înapoi. Pă care arătări pociu primi și blestem.

Nicolae sin diiaconul Sandu.

¹ decindea = dincolo, de cealaltă parte.

Arătarea a diiaconului Barbu sin Duminică Boncu cum mi-au fost vînzarea tată-mieu și a mea, precum mai jos arăt.

Eu fiind necasnic, și tată-mieu fiind slujitor la plasă de ani opt, și cumpărînd dumnealui moșie de la ceilalți cu siluire, au chemat și pă tată-mieu împreună cu mine, și ne-au zis ca să vindem moșia. Noi i-am spus că moșie de vînzare n-avem; dumnealui au zis: „Vindeți moșia că nu pătimiți bine“. Noi iarăș i-am spus că moșie de vînzare n-avem.

Dumnealui fiind sameș în puterea sa, văzurăm că ne-au dat în bir cu șapte luni după urmă, și noi fiind nelipsiți din slujbă, ne-au cerut talere 220, care noi ne-am speriat de moarte de atîtea bani cît ne-au cerut, și am plecat acasă să vindem boii și să-i facem banii. Dumnealui au poruncit lui Gheorghe Stegarui, ce au fost dragomanul dumnealui dă-i cumpăra moșie, și i-au zis lui Gheorghe Stegaru: „Du-te și îi zi săracul să-m vînză moșia să-l scap de bani“; și noi spe-riindu-ne am mers la dumnealui, și tată-mieu i-au făcut zapis pă moșie și eu l-am iscălit de mare frică. Și dintr-această moșie talere cincizeci nu i-am priimit, cît și pentru stînjini 8 du peste Ialumiță, care stînjini întăiu i-am schimbat, ducindu-mă cu slujitor la tîrg m-au apucat de i-am și hărăzit toți acești stînjini. După aceasta m-am căsătorit și mi-am luat stînjini 10 de la socru-mieu, m-am hirotonisit și diiacon, dîndu-mi toate darurile ce era să dau. Dumnealui văzînd că mai am moșie, m-am pomenit unde-m cere zapciu 3 galbeni, și zapciu mi-au zis: „Or dă-mi banii, or dă te înpacă cu sameșu, că de la dumnealui am poruncă să vă iau banii“. Dar aceasta nu era pentru bani, ci-i era să-mi ia moșia. Care eu sperîndu-mă, i-am dat zapis și pe acești stînjini, neștiind soția mea de vînzarea aceștii moșii.

Aceste le arăt în frica lui Dumnezeu că moșie de vînzare n-am avut, și priimesc și blestem.

Diiaconul Barbul dinpreună cu tată-mieu, adevărim.

Arătarea mea, a Cîrstii Negreanul, ce sînt frate de moșie cu popa Oprea, precum mai jos arăt.

Văzînd că vinde popa Oprea moșia dumnealui slugeru Iamandi, mie frate fiindu-mi popa Oprea dă moșie, m-am sculat și m-am dus la dumnealui și i-am zis: „Cu ce cuvînt ai cumpărat moșie de la popa, fiindu-mi frate de moș și răzaș, și ai cumpărat fără a nu mă întreba?“ Dumnealui au zis: „Nu voi să știu de tine“. Eu n-am avut ce face, fiind sameș în putere. După aceasta noi, opt oameni sculîndu-ne în judecată, am dat jalbă mării sale domnului Caragea; ne-au orînduit la Departamentul al șaptelea. Ne-am înfățișat înaintea judecății, față fiind și dumnealui, și după pravilă mi-au dat protimisis ca să răscumpăr moșia a fraților și vecinătatea. Care dintr-acești opt oameni care mai sus arăt, au făcut pace cu dumnealui, și am rămas numai eu și Gheorghe Răgălie. Și viînd acasă, pă loc au venit un slujitor și m-au dus legat în curtea dumnealui și m-au apucat ca să dau dooă mii de lei, sau să-i dau zapis ca să nu mă mai scol în judecată. Eu de frică i-am dat zapis, de care-m zicea că ce moșia am să mi-o stăpînesc. După aceasta, toamna m-am pomenit unde vine cu carăle să-m încarce finul, ce-l aveam pă bună moșia mea. Eu i-am zis: „Dă ce să-mi ei finul?“ Dumnealui au scos șișul, și la mine să mă tae, zicînd că să mă tae, că are bani să mă plătească, că n-are Vodă ce-m face mic pentru un rumân ca tine. Acestea le arăt în frica lui Dumnezeu. Cît pentru zapisul ce l-am dat ca să nu mă mai scol în judecată, pentru aceasta priimesc și blestem.

Cîrstea Negreanul, adeverez.

17

Arătarea mea, a Dinului sin Ilinca, cum mi-au fost vînzarea moșii ce am vîndut de silă dumnealui slugerului Iamandi, precum mai jos arată.

Eu, aflindu-mă birnic, m-au băgat într-un coșar cu ceilalți birnici, care mai avea moșie nevîndută, dați în scris zapciului plășii pă anume de dumnealui sluger Iamandi. Ne-au închis într-un coșar plin cu noroiu, cu rimători, cu jujae, cerindu-ne zapciul talere 700 ca să plătim și pă cei care nu avem moșie. Și săzînd închiși o zi și o noapte, zicîndu-ne că avem bani ca să plătim, și noi dînd răspuns că bani nu avem, ci să ne lase să ne vindem vitele să-i plătim acei bani : și ne scotea afară zapciul pe cite unul și ne da fiteșcăriua cite 40 de bice, zicîndu-ne ca să vindem moșie ce avem, că banii sint la mine să dau să cumpăr moșie slugerului, zicîndu-ne că eu nu sint neguțător de vite, ci sint de moșie. După aceste cazne, văzînd că nu-i vindem moșia, ne-au legat pe cite doi în funie, cot la cot, pă toți ciți avem moșie. Și așa ne purta pe drumul cel mare ca să să sperie și ceilalți care avea moșie, purtîndu-ne pînă seara. Cînd seara ne-au băgat într-alt coșar lipit cu noroiu, și acolea ne-au dat fum cu băligar de cai. Și eu, sperîndu-mă de atîtea patimi de moarte, făr de a fi vinovați, fiindcă nu era pentru bani ci pentru ca să-i vindem moșie, și sperîndu-mă de atîtea chinuri de moarte ce pătimisem, i-am vîndut dumnealui moșie, după cum arăt în frica lui Dumnezeu, și poclu priimi și blestem.

Dinul sin Sioica Drăcilă din moșu Inotescu.

18

Arătarea mea, a diaconului Manti, ce eram poslușnic cînd am vîndut moșia de silă, dumnealui sameș fiind.

Eu fiind necăsătorit la tată-mieu, și căsătorindu-mă m-am făcut poslușnic la dumnealui Neculae Brătescu, și trecînd dooă săptămîni, văz că un slujitor trimite zapciul plășii, și eu ducîndu-mă, așa im zise : „Du-te dă te împacă cu sameșu, că nu pați bine”. Și așa eu ducîndu-mă la dumnealui, am șazut trei zile în curte ținut de dumnealui, pînă cînd au venit zapciul din plasă. Mi-au zis : „Vinde moșia” ; eu i-am zis că moșie de vînzare n-am. Dumnealui zise porunci zapciului, zicîndu-i : „Fiindcă nu va să vînză moșia, ia-l și-l pune pîrcălab, și să facă pînă la un ceas trei sute de lei”. Și așa eu sperîndu-mă de atît amar de bani, am zis de mare frică, să vînz. Dumnealui porunci zapciului și scrise zapisu, și eu începui a plînge, și de mare frică îl iscăliu. După aceasta mai m-au lăsat puțină vreme ; iarăși m-au chemat zapciul zicîndu-mi : „Mai împacă-te cu sameșul că iar nu pătimești bine”. Și eu ducîndu-mă și-i spuseiu : „Ce-i vrea să faci, că moșie de vînzare n-am”. Dumnealui zise : „Du-te acasă că vei da-o tu fără voia ta”. M-am pomenit unde sint în bir cu dooă luni după urmă, care nu era pentru bani, sau că eram dator, ci pentru să-m ia moșia toată. Și așa sperîndu-mă de mare frică, că trimitea pîrcălabu și-m spărgea toate oalele pînă casă, și așa i-am mai vîndut și peste lalumită. Și aceasta arăt în frica lui Dumnezeu, că moșie de vînzare n-am avut : care de la 10 zece stînjini am priimit talere 70.

Manea diaconul, adeverez.

19

Arătarea mea, a lui Androne Popescul.

Eu aflîndu-mă scutelnic și avînd moșie, am văzut că în cinci-șase rînduri au venit dragomanul zicîndu-mi cu feluri de viclenii și înfricoșări, ca să-i vînz moșia, și eu nevînd. În cea după urmă, al șaptelea, văzînd ce pătimea alții, neavînd ce face, i-am vîndut 20 dă stînjini. Apoi mai avînd într-alt loc zece

stănjini, cu doi frați ai miei, tot cu asemenea înfricoșări i-am vindut și pă aceea. Și văzînd că-mi mai rămăsese în moș Bran și nu voiu ca să o vînz și pă aceea, am văzut că mă pomenesc dat în bir și mi să cere talere 70 din urmă după patru luni, pă care bani i-am și dat. Apoi după acesta au învățat pă pîrcălab ca cînd va veni la mine, și la alți tovarăși ai miei, ca cînd va veni la noi să se rotească cu ciomagul prin casă ca să ne sperie și să ne gonească, și să ne spargă tot prin casă. Încă puindu-mă la cislă talere 60 întăiu, și al doilea 35. Și văzînd aceasta că o să mă prăpădesc, de mare nevoie i-am mai vindut alți stănjini de peste gîrlă ca să mă lase. Și după ce mi-au luat zapisu, nu m-au lăsat tot la acel stăpîn până cînd mi-au luat toată moșia, apoi m-au dat scutelnic la sticlărie. Asemenea au mai luat și de la Stan și Mihalache, frații miei, căci ei se afla unul poslușnic, și altul scutelnic. Cum iarăși asemenea au luat și moșia lui Ion Popescu, unchiu mieu, căci el se afla la sticlărie, ci cu făgăduială ca să-l facă om al lui, i-au luat moșia și i-au slujit dumnealui mai un an fără nici o plată, și până i-au luat moșia, apoi l-au apucat stăpînul sticlăriei de au plătit din urmă, rămăind el păgubas și de moșie și de munca lui. Aceste le arăt în frica lui Dumnezeu, și pociu priimi și blestem. Pentru care cerem de la cinstita judecată ca să ni se dea moșia înapoi, fiind luată cu siluire, căci de aș fi avut moșie de vînzare o vindeam cu un zapis și cu bani gata, de voia mea, cînd mă aflam scutelnic, iar nu cu acest fel de siluiri.

Androne Popescu.

20

Arătările mele, Dumitru sin diaconul Sandul, și ale mele, Ion Udroi, cum am pătimit și în ce fel de chipuri ni s-au scos moșia din mină, cum mai jos arătăm.

Noi aflîndu-ne pogonari la viaa mănăstirii Mihai Vodă, vedeam că totdeauna cînd venea acolo zapciul plășii, ne tot zicea ca să-i vindem moșia cu voe și cu bani, căci pe urmă o să o dăm fără bani. Și văzînd că nu-i vindem, și dumnealui cînd venea tot așa ne cerceta. Apoi lăsîndu-ne până cînd am lucrat pogoanele și am cules viaa, puind buțile pă căpătîiu, atunci ne-am pomenit unde ne stringea zapcii cu slujitori, dimpreună și cu alți patru tovarăși ai noștri, apucîndu-ne de am împlinit de om cîte talere 75, din urmă pă patru luni, zicîndu-ne că sîntem dați în bir. Iar eu Dumitru, neavînd moșie de vînzare, am căutat bani în altă parte și m-am plătit; iar eu Ion, nefiînd acasă, mi-au apucat nevasta de i-au dat zapis pă opt stănjini, nefiînd eu acasă, nici iscălit în zapis, puind pă nevastă la bătae. Și mai trecînd dooă zile, ne-am pomenit unde iarăși ne ia zapcii și ne închide, apucîndu-ne ca să-i plătim talere 120, cu băta și cazne, și zicîndu-ne că de ce nu ne împăcăm cu slugeru Iamandi, că tot mai rău o să pătîmim. Și cu mare nevoie am plătit și acești bani. Și văzînd că ce ne vine, ne plătim, și moșie nu-i vindem, al treilea tot din porunca dumnealui ne-au prins zapciu plășii, și bătîndu-ne ca pă hoții de cai, ne-au trimis la Târgoviște la dumnealui slugeru. Și băgîndu-ne de cîte patru-cinci ori în casă, cu feluri de vorbe și bune către dumnealui și împotrivoitoare către slujitori, căci în casă dacă vedea că-i spunem că nu putem ca să-i vindem moșie, ne da afară, zicîndu-ne ca să ne ducem acasă. Iar slujitorii afară nu ne lăsa, și așa seara, fără de voia noastră au făcut zapis, pă care dă siluirile zapciului și ale altor obraze ce le adusese acolo, ne-au făcut cu sila și cu feluri de înfricoșări dă ne-am iscălit într-acele zapise, și cu siluire ne-au pus și bani în mină. mie Ion, pă stăjini opt, afară de care îi luase de la nevastă, și mie Dumitru pă 22 stănjini. Într-acelaș chip am pătimit până cînd ne-au scos moșia din mîini, și mai multe decît acestea, care nu putem să le mai arătăm, că încă nevasta mea, a lui Dumitru, au zăcut dooă luni trecute. Acestea le arătăm în frica lui Dumnezeu,

pă care arătări dă nu ni să cred, putem priimi și blestem că le-am pătitit, și nici că am avut moșie dă vînzare ; pă care moșie o cerem înapoi.

Dumitru sin diaconul Sandul din moș Inotescu, din moș moș Ghioc, de la Brănești sud. Dîmboviță.

Ion Udriou.

21

Arătarea mea, a lui Opii sin preoteasa Păuna.

Eu aflîndu-mă dascăl la o biserică, și văzînd că totdeauna mă cheamă ca să-i vînz moșie, și eu nevrînd, și fiindcă în moș Ghioc închisese dumnealui 20 de stînjini și mă tot speria ca să mă dea la bir, și în toate zilele eram chemat la zapciu ca să-i vînz moșia, în cele din urmă, găsindu-mă aici în București dumnealui, slugeru am văzut că mă apucă ca să-i vînz acei stînjini și să-mi dea senet dă neamuri, să dea și doi oameni în locul meu la stăpînu-mieu ; și-mi zicea că de nu-i voi da pătînesc ca ceilalți. Și eu văzînd așa, dă nevoie i-am dat zapis pă acei 20 dă stînjini, neluînd nici o para. Apoi după ce am mers acasă, am văzut că am fost dat pă mîna zapciului dă m-au închis, și mi-au luat și talere 32, și până acum nu am priimit nici senet, nici bani pă acei 20 dă stînjini. Care stînjini îi cer înapoi, cer protimis și la stînjinii ce i-au cumpărat de la părtașii miei du peste Ialumiță, făr de a mă iscăli în zapisele acelea. Osebit de aceasta, am cumpărători vechi în alți moși, care cad în stînjinii ce i-au cumpărat dumnealui, și dumnealui nu mă îngăduie ca să mi le stăpînesc precum le-au stăpînit moșii, părintii miei, și eu până acum, la care unde am eu îfundături, iarăși ceu protimis ca să răscumpăr acei stînjini, căci i-am zis ca să nu-i cumpere, dar dumnealui n-au vrut să mă cunoască întru nimic, și zice că acele zapise ale mele vechi sint rele.

Oprea al preotesii Păunii.

22

Arătarea mea, a lui Dumitru Roșova, cum mi s-au întîmplat dă mi-au luat moșia nevastă, de zestre.

Întîmplîndu-să dă căzuse un nepot al nevastii mele în judecată cu nevastă-mea, și ducîndu-să nevasta mea la Târgoviște la judecată, s-au pus asupra nevastii cu feluri de chipuri și au făcut-o dă i-au vîndut moșia ce au avut-o, neștiînd eu întru nimic, nici să mă fi iscălit în zapis ca un bărbat ce eram, și am copii patru cu nevasta. Și cînd au venit acasă nevasta, s-au făcut mare vîrajbă în casă, din care pricină mi-au fugit nevasta și s-au băgat doică, rămăînd un copil mic, care pă urmă au murit. Și eu mă aflu acum fără nevastă și cu trei copii, încă cu una de vîrstă. Într-acelaș cip s-au luat moșia nevastii, pă care o cer pă obrazul copiilor, că au rămas săraci și fără moșii, și fără mumă, din pricina numitului. De care și mie uneori îmi vine, dă necaz, să mă duc în lume, dar nu mă pociu îndura dă copii. Pă care arătări pociu priimi și blestem ; și aici vre un ban am primit de la nevastă, și cum mai sus zis, n-am fost de față.

Dumitru Rușova.

23

Arătarea mea, a diaconului Petre sin Ion Drăcilă, ce atunci eram în bir, cum mi-au fost vînzarea moșii.

Fiindcă celelalte neamuri ale mele pentru o pricină de hoție vînzînd dumnealui o sută stînjini de moșie, la care sută am și eu parte dă 11 stînjini, dar eu acel zapis nu l-am iscălit, iar banii i-am priimit prin unii din moșnenii noștri,

după siluirile ce mi-au făcut acele rude ale mele, și văzînd ce pătîmise alții, de aceia am priimit banii și sînt legați cum i-am luat atuncea, ca să-i dau înapoi. Apoi după aceasta chemîndu-mă cu slujitori în cinci-șase rînduri ca să-i vînz moșia ce am, i-am spus că moșie de vînzare nu am; și văzînd că mă face poslușnic al dumnealui, cu cuget ca să mă joace cum va voi ca să-i vînz moșia, și așa i-am slujit cu carul cu boi patru luni neconținut, în care vreme îmi tot zicea ca să-i vînz moșia, și eu nevoind, încă într-un rînd mi-au pus și banii în mînă și i-am lepădat. După aceasta am văzut că mă văz dat în bir de patru luni, de cînd îi slujisem, cerîndu-mi zapciul talere 62, parale 20, după înscrisul ce-l avea de la dumnealui slugeru, numai ca să mă înfricoșeze a vinde moșia. Și zapciul zicîndu-mi să-i vînz moșia și să-i aduc răvaș de la dumnealui slugerul. Și așa puîndu-mi soroc, m-am dus la Tîrgoviste, și zicîndu-i dumnealui: „Pă ce pricină să fie cocoane de ne-apucă zapciul dă talere 62 și parale 20”. Dumnealui îmi zise așa: „Să cere banii la care nu vinde moșia toată, iar care vinde moșia toată nici bani nu i să cere, nici la bir nu să dă”. Și iar spuîndu-i dumnealui că eu moșie de vînzare nu am, dumnealui zise: „Vinde moșia că te scap de banii ce cere zapciu”. Și văzînd că banii n-am ca să-i dau, și o să pătînesc nevoi, dă silă i-am dat dooă zapise: unul cu stînjini 12, și altul cu stînjini 13, făcînd zapisele grămăticul dumnealui, iar eu am pus numai degetul, iar nu că am iscălit cu condeiul meu. Și așa mi-au dat răvaș la zapciu, ca dă acei bani să nu mă mai apuce, dar nu-i era aceasta pentru bani, sau că eram dat în bir, or că eram dator cevaș, ci numai ca să-mi hrăpească moșia.

Acestea le arăt în frica lui Dumnezeu și ceiu ca să-ș primească banii atît pă acele dooă zapise ce i-am vîndut, cît și pă suma de stînjini ce i-au cumpărat de la rudele mele și eu nu am iscălit zapisul; cer cu protimisis a răscumpăra și 14 stînjini ce i-au cumpărat dă la socră-mieu, popa Dumitru, în care am și eu zestre nooă stînjini, și nu sînt iscălit în zapis, nevoind ca să-i cumpere dumnealui. Acestea toate le arăt în frica lui Dumnezeu și pociu priim și blestem.

Diaconul Petre sin Ion, moș Inotescu.

24

Cererea mea a diiaconului Pătru la aceste arătări.

Cer cu protimisis 11 stînjini din suta de stînjini ce au vîndut-o neamurile mele, căci eu a cel zapis nu l-am iscălit, fiindu-mi și casa într-acea sută de stînjini cu tot coprisul ei. Mai cer 12 stînjini cu răscumpărătoare ce i-am vîndut dă sila, în siliște, ce sînt tot pă lîngă cei 11 stînjini din moșul Inotescu. Mai cer 16 stînjini du peste Ialumiță, ce iar dă silă i-am vîndut.

Asemenea mai cer cu protimisis, eu dinpreună cu soția mea și cu cumnată-mieu Pană, și stînjinii ce i-au cumpărat de la socru-mieu, popa Dumitru, după cum va arăta zapisele, căci am și foae dă zestre cu 9 stînjini într-acea cumpărătoare, fiindcă într-acele zapise nici că sîntem iscăliți.

25

Arătarea mea, a lui Simii sin popa Toma, cum mi s-au luat moșia de dumnealui slugerul, cum în jos arată.

Eu avînd un petic de moșie, și eu avînd vecin pă din sus pă Cîrstea Negreanu și pă dă la vale pă Dumitru sin popa Constantin, și așa viînd drago-manul dumnealui la mine, care umbla prin oameni dă-i cumpăra moșie, și zicîndu-mi că l-au trimis boerul, ca dă vreme ce vecinii mei au vîndut moșia la dumnealui slugeru, și va ca să facă heleșteu, ci să o vînz și eu cu voe și cu bani, că apoi în urmă rămîiu păgubaș, că face heleșteu și eu nu pociu să țiu

moșie în grădina dumnealui, fiind eu la mijloc. Și fiindcă văzusem pă cei care nu vruseseră să vinză ce pățiseră, și văzind că vecinii miei au vîndut, așa am vîndut și eu acel petic dă mai sus arătat.

Eu fiind scutelnic și mai avînd alți 13 stînjini cu alți frați ai miei, au pus cuget ca să-i vinz și pă aceia, și peste cităva vreme m-am pomenit unde-m ia zapciul pecetluitul, zicîndu-m că sînt dat în bir, ci să mă duc la Târgoviște la dumnealui slugeru. Și eu ducîndu-mă acolo și spuîndu-i că mi s-au luat pecetluitu, mi-au dat un răvaș către zapciu ca să mă lase până va veni dumnealui acolo, și zicîndu-m că de va veni acolo să-i vinz și acei stînjini, și dumnealui face ce face; și or că mă lasă tot la acel stăpin, sau că mă face al dumnealui. Și până a veni dumnealui acolo, pircălabul mă apucase de bani dă bir din urmă, tot după povățuirile dumnealui. Și eu văzînd așa, n-am avut ce face și am vîndut și acei 13 stînjini, și așa m-au lăsat tot la acel stăpin. Asemenea cu alte infricoșări i-am dat și alți stînjini ce am mai avut peste Ialumiță, zicînd că nu-i bine de mine. Acestea am pătimit și arăt în frica lui Dumnezeu.

Sima sin popa Toma din satul Brăneștii sud. Dimbovița.

26

Arătarea mea, a lui Ion Ciccan, cum mi-au fost rînzarea.

Eu văzînd patimile și carnele ce căznea pă care nu vindea moșie, și-i băga la coșar și le da foc și-i purta legați pentru că nu-i vindea moșie, eu văzînd patimile lor, și fiind și om neputincios, m-am speriat și de mare frică i-am dat moșia, că poruncise samesul să mă ducă la tîrg la dumnealui. Și așa făcînd zapisul, l-am iscălit de mare frică silit de Gheorghie Stegarul, cu porunca dumnealui. Și așa puîndu-mă pădurar im da înscris pă care nu vrea să vinză moșie, să nu-i las în pădure. Și așa pă mulți poprîndu-i după porunca dumnealui, să ducea de mare nevoe și vindea moșie siliți de dumnealui. Și aceasta arăt în frica lui Dumnezeu, și pociu priimi și lege.

Eu Ion Ciocan Schiopul nevoiașul.

27

Arătarea mea, a preotului popii Oprii, cum mi-au fost vinzarea, precum mai jos arăt.

Eu avînd un fecior dă vîrstă și era ca să-l căsătoresc, și neavînd cu ce, am mers la Cirstea Patraulea și la văru-mieu, Stan mazil, ca să le vinz treizeci stînjini de moșie, ca să-m fac feciorul la neamuri. Și tocmînd această moșie cu numiții, rămăsese ca să le fac zapisul. Ducîndu-să Cirstea Patraulea la tîrg pentru ale sale trebi, dumnealui slugerul întîlnîndu-l pă uliți, l-au apucat cu toată silința ca să-i dea zapisul de moșie de la mine. Cirstea i-au spus că n-am luat zapis până acum de la numitu preot. Sluggerul i-au zis: „Nu-ș face popa feciorul la neamuri prin puterea ta, că trebuie să dea de mine să-m dea mie moșia, iar nu ție, că nici poți tu stăpîni”. Și viînd numitu! Cirstea mi-au spus toate cite i le-au zis dumnealui slugerul. Și eu, îngrijindu-mă de aceste cuvinte, și avînd eu trebuință de a-m face feciorul la neamuri, și văzînd că bani nu-m priimește, ci priimește moșie în loc de bani, fiindcă dumnealui nu-i era pentru bani, ci-i era să între în hotarul moșii. Și așa eu, nepricipînd cugetul dumnealui, i-am vîndut 30 stînjini dumnealui, care cu această nebăgare de seamă am băgat tot satul în mare foc, care după a mea vinzare au început a întoarce cu felurimi de cazne, și ș-au vîndut moșia după cum singuri arată. Și acestea le arăt în frica lui Dumnezeu.

Popa Oprea ot Brănești, adeverez.

Arătarea a Dinului sin Uța, cum mi-au fost vînzarea moșii la dumnealui slugerul.

Chemîndu-mă în cinci-șase rînduri ca să-i vînz moșie, eu i-am spus că moșie de vînzare n-am, că moșia ce o am este dată zestre surorilor mele. Iar dumnealui fiind sameș în puterea sa și-m zicea ca să-i vînz moșia că nu-mi vîz casa cu ochii, și că ce voi vedea de la dumnealui să nu mă speriu. Și eu neavînd ce-m face capului, dă mare frică i-am dat zapis pă 10 stînjini. Apoi după aceasta, vîzînd că mai am moșie nedată, s-au pus de m-au făcut poslușnic al dumnealui, în care poslușanie cu carul cu boi i-am slujit patru luni neconținut, și cît îi slujisem îmi tot zicea ca să-i mai vînz și ce moșie mai am. Și spuindu-i că moșie de vînzare nu mai am, am văzut că mă vîz dat în bir dă patru luni după urmă, de cînd îi poslușisem dumnealui, și apucîndu-mă zapciu dă talere 62 și jumătate, după înscrisul ce eram dat de dumnealui la zapciu ca să mă înfri-coșeze, iar zapciu zicîndu-m ca să vînz moșia și te du la sluger dă-m ado răvaș. Și așa puindu-m soroc, m-am dus la Târgoviște la dumnealui slugeru și zicîndu-i : „Ce pricină să fie aceasta cocoane căci cere zapciu talere 62, parale 20“ ? Dumnealui îmi zise : „Așa se cere bani la care nu-m vinde moșia toată, iar care vinde moșia toată nici bani nu i să cere, nici la bir nu să dă“. Și iar spuindu-i dumnealui că eu moșie nu mai am de vînzare, dumnealui zise : „Vinde moșia ce mai ai că te scap de banii ce-ți cere zapciul“. Și vîzînd că bani n-am ca să-i dau, și o să pătînesc nevoi, dă silă i-am mai dat zapis dă stînjini 15, făcînd zapisul grămăticul dumnealui, și eu cu mare silă am iscălit. Și așa mi-au dat răvaș la zapciu că dă acei bani să nu mă mai apuce. Dar nu era aceasta pentru bani sau că eram dat în bir, or că eram dator, ci numai ca să-m hrăpească moșia. După aceasta am mai fost chemat ca să-i mai iscălesc un zapis pentru niște cumpărători vechi, și eu neștiind acea pricină și nevrînd ca să-l iscălesc, am văzut că m-au pus jos și m-au bătut cu pilul cît i-au fost voia, dar eu zapisul tot nu l-am iscălit.

Accasta am pătimit și le arăt în frica lui Dumnezeu, pă care pociu priimi și blestem, de care acum cer ca să mi să dea moșia înapoi.

Dinul sin Uța Arnăoaia din moș Piscan.

Arătarea, a preotului popii Dumitru, cum mi-au fost vînzarea moșii slugerului Diiamandi, precum mai jos arăt.

Eu avînd un fecior în vîrstă și fără minte, s-au întămplat și s-au însoțit cu alții și s-au dus la o circumă și au luat niște borfe. Și aflîndu-se care și care au fost de au luat acele borfe, acel fecior al meu vîzînd că l-au aflat, au fugit. Și eu neștiind de acele fapte, au venit și i-au prins pă aceia care fuseser cu feciorul meu, și în locul feciorului meu m-au luat pă mine dimpreună cu ceilalți și m-au dus legat cu mîinile îndărăt. Și ducîndu-mă la tîrg la isprăvnicat, m-au închis în grosul isprăvnicatului, cu învățătura slugerului, nu că eram vinovat, ci să mă sperie cu închisoare ca să-m ia moșia. Și așa țiindu-mă închis dooă luni, și scoțîndu-mă de la grosu isprăvnicatului m-au dus la cliserul și m-au băgat în hiiară, tot cu învățătura dumnealui, și așa am șăzut patru săptămîni închis : care vinea răspuns după răspuns să-i vînz moșie ca să mă sloboază de la închisoare. Și așa m-am chezășuit cu părintele cliserul, lăsîndu-i copiii zălog până a-m face gloaba feciorului. Și așa ducîndu-mă la cinstita spătărie și am dat jalbă, și așa am venit cu porunca spătării să-m dau gloaba feciorului după vina lui, și eu să fiu slobod ca unul ce nu eram vinovat. Și așa făcînd banii gloabii feciorului îmi zise, măcar să-i dau și o mie de lei nu-m dă drumul ca să mă sloboază fără

numai să-i vinz moșie. Și eu sperându-mă de răul închisorilor și chinurilor, am vindut stânjini 20. Care și stânjini ce-i du peste Ialumiță tot cu această pricină m-au făcut de i-am vindut fără știrea feciorilor și a fetii și a gineri-mieu, neiscă-lind nici un zapis, care mi-au rămas copiii săraci. Și aceasta arăt în frica lui Dumnezeu, că moșie de vânzare nu am avut.

Popa Dumitru, adeverez.

30

Arătarea mea, a lui Stan sin popa Matei, și Gligore sin popa Neacșu, cum ni s-au luat moșia din mină.

Fiind tată-mieu preot, l-au dus cu slujitor la Târgoviște la dumnealui slugerul și zicându-i ca să-i vinză moșia, iar tată-mieu nevrind ca să-i vinză, neavind moșie de vânzare, dar dumnealui slugerul fiind în putere și eu fiind căsătorit și poslușnic la stăpîn, și văzînd că cu tată-mieu nu poate face nimic, au zis către tată-mieu că o să mă dea în sat cu un lude și jumătate de nu-i va vinde moșia. Și iată-mieu văzînd că nu se poate odihni dă zapciu și dă slujitorii ce-i tot trimitea totdeauna, frică fiindu-l ca să nu mă dea în sat, și văzînd cîte pătimea alții, i-au vindut-o ca să nu mă bage și pă mine în sat ca pă ceilalți. Și așa zapisul ce-l făcuse tată-mieu, aducîndu-l la mine acasă cu un slujitor și cu tată-mieu, și eu de sila tată-mieu ce-m făcea am iscălit acel zapis, spuîndu-mi îngrozirile ce-l făcea. Asemenea și prin stăpînu-mieu am fost îndemnat ca să-i vindem și ceilaltă ce mai aveam, tot cu siluire și înfricoșări dă dat dă bir; că și talere 33 am dat zapisului fiind din mina stăpînu-mieu, măcar că eu numai zapisul din urmă este iscălit de mine, iar celelalte nu sînt iscălite.

Asemenea și eu, Gligore sin popa Neacșu, cînd eu nefiind acasă au luat pe frați-mieu cel mic și l-au pus la gazda zapciilor, și așa apucîndu-l zapciu ca or să dea talere 60 bir din urmă și să rămie în sat, sau să ducă la dumnealui slugeru să se împace. Și așa ducîndu-l la dumnealui slugeru ca să se împace, cu feluri de înfricoșări l-au făcut dă au făcut zapis pă 9 stânjini dă moșie fără a ști noi frații cei mai mari care aveam trebuință, făcînd pînă la un loc; iar în loc nevrind ca să-i facă zapis, fiindu-i teamă de noi, l-au făcut dă i-au dat zapis dă hărăzeală, tot fără știrea noastră celor mai mari frați, la închisoare fiind cînd l-au făcut zapisul de hărăzeală. Asemenea și mai la urmă, tot cu siluire i-au făcut zapis peste toți stăjîinii și ai noștri, în care zapise noi frații cei mai mari nu sîntem iscăliți, nici că știm să fi fost și noi chemați ca niște frați mai mari. Acestea le știm și arătăm în frica lui Dumnezeu.

Eu Stan ceiu protimisis ca să răscumpăr vinzările ce le-au făcut tată-mieu și veril i frații noștri de moșie, cît mi să va cuveni după analoghiia părții noastre.

Asemenea și eu Gligore iarăși cer cu protimisis ca să răscumpăr stânjinii ce i-au vindut frații miei fără știrea mea nici că sînt iscălit, sau m-au fost întreat.

Stan sin popa Matei, sud. Dimbovița.

Gligore sin popa Neacșu din satu Brănești.

31

Arătarea mea, a Cirstii sin Dinul, cum mi s-au luat moșia din mină de către dumnealui slugerul, cum în jos arată.

Eu aflînd că au vindut moșia la dumnealui neamurile mele și frații mei, la care mi să cădea mie protimisis, și neîngăduîndu-l pînă încît astă iarnă la februarie trecut avînd judecată aici la departament, și numitul știîndu-mă pă mine că sînt scutelnic al dumnealui banului Goleescu, s-au dus la dumnealui banul, și din judecată chemîndu-mă acolo, mi s-au zis de către stăpîn să mă las de această

dava că apoi mă dă în bir, ci să-m caut treaba mea. Și eu neavînd ce face, m-am lăsat de această dava dă protimisis ; mi-au dat adeverință dumnealui la mîna mea și eu la mîna dumnealui, pă cum că să nu mă aibă nimic cu mine, și așa am fost lăsat numai dă la februarie și pînă la aprilie. De aci înainte nu s-au mai uitat la acea adeverință, ci m-au dat în scris la zapcii plășii. Am văzut dă la plug m-au luat doi slujitori și ducîndu-mă la zapciu, mi-au zis ca să-i vînz și eu moșia, și eu i-am zis că nu-i vînz, că am adeverință de la dumnealui. Iar zapciu mi-au zis că dumnealui slugerul îi a scris că la acea adeverință întru nimic nu să uită, ci să-i vînz moșia că pătinesc ce au pătimit ceilalți. Și eu văzînd că nu mă pociu curăța dă zapciu, și-m face mare pagubă, și știam ce pătimize ceilalți, de mare frică și nevoe m-am dus la dumnealui slugerul de i-am vîndut-o după chezășuiala ce-m pusesem cu zapciu. Acestea le arăt în frica lui Dumnezeu, pă care pociu primi și blestem.

Cîrstea sin Dinul din satul Brăneștii, sud. Dimbovița.

32

Arătarea mea, a Stegarului Gheorghe zet popa Dima, cum mi s-au luat moșia.

Vînzarea mea întiiu au fost într-acelaș chip. Am văzut că mă apucă dumnealui slugeru zicînd că am stînjini de moșie și să-i vînz dumnealui : apoi eu dovedind că o mătușă a mea o să-i vînză dumnealui moșia ce o avea într-un moș, unde pînă atunci nu era numitul încuibat pă lîngă acel moș, am vîndut eu dumnealui stînjini 20 din moș Ghioc, lîngă care mai avea dumnealui cumpărători, ce iar cu iconomii intrase, făcînd-o de mare nevoe ca să nu să mai încuibeze și acolo, unde vrea acea mătușă a mea să vînză, ca să iau eu stînjinii mătușă-mii. Și dumnealui slugeru aflînd că am luat eu acei stînjini, și nu l-am lăsat ca să încapă și acolo spre a-ș face protimisis, am văzut că s-au pus asupra mea și m-au dat la bir, fiind eu slujitor de acum, zicîndu-mi ca negreșit să-i vînz și cealaltă moșie. Iar eu i-am zis că la bir voi fi, dar moșia nu o vînz. Și așa am dat talere 60 banii birului la zapciu, și aflîndu-mă că am dat acei bani iarăși m-au chemat ca să-i dau moșia și să nu mă lase la bir. Iar spuindu-i că nu am moșie de vînzare, că este a nevestii, mi-au zis că ce am eu cu nevasta. că nevaste sînt multe în lume și așa nevrînd am fugit acasă. După aceasta am văzut că după înscrisul ce au făcut către zapciul plășii, am fost închis și scos și bătut de moarte. Și așa șezînd mai mort la gazdă dooă zile și dooă nopți, dintru a cărui frică și bătae am zăcut multă vreme, și dă mare nevoe i-am vîndut și cealaltă moșie a nevestii. Dă acum mi s-au spart și casa. că nu mai am traiu cu nevasta în casă. Acestea le arăt în frica lui Dumnezeu și pociu priimi si blestem. Cer către cinstita judecată ca să-mi dea înapoi cu întoarcere de bani, ca un lucru al nevestii și făcut de silă.

Gheorghe zet popa Dima.

33

Arătarea mea, a Neacșii dieaconesii, fata popii Dimii cum au fost iscălitura mea pentru vînzarea moșii, cum în jos arată.

Eu văzînd pe fiu-mieu la închisoare, și pă bărbatu-mieu mai mort de bătae, și viind slujitorul m-au luat și pă mine și m-au dus ca să iscălesc zapisul, și eu mergeam plîngînd. Și văzînd că n-am ce face, de mare frică am iscălit și-i ziceam : „Boerule, să nu-mi faci pă bărbatu-mieu mazil că nu-ți dau moșia, că moșia este a mea, iar nu este a lui“. Iar dumnealui au zis bărbatu-mieu : ce șăzi Mihaiu, vinde moșia că mueri este multe în lume. Și de atunci trăsesc ca vai de mine pentru această vînzare a lui, cum știe tot satul. Aceste le arăt în frica lui Dumnezeu că n-am avut moșie de vînzare.

Eu Neacșa fata popii Dimii.

Arătarea mea, a lui Ion al lui Dumitru, slujitorul, cum mi-au fost vnzarea moșii la slugerul, silit.

Eu văzind patimile celor care nu vrea ca să-i vinză moșia dumnealui, fiindcă-i închidea și-i da la bir și le da fum de băligar, și aflindu-mă slujitor la scaunul Isprăvnicatului, făcându-mi-să frică, de mare nevoie am mers dă am dat zapis de stănjini 18. După aceasta m-au apucat ca să-i dau talere 60, zicînd că au eșit bani pă slujitori. Eu zicînd să-m vinz capul să plătesc banii, dumnealui îmi zise: „Vinde moșia, iar nu vinde capul că dumnealui nu cere bani ci va moșie”. Eu de mare frică, fiindcă tată-mieu l-am lăsat închis în coșar, și așa m-am dus de am vindut și pă ceilalți moșie, și după ce i-am vindut moșie mi-au făcut răvaș la zapisu și au slobozit pă tată-mieu din închisoare. Care această moșie nu este de la tată-mieu, ci de la mumă-mea și nici tată-mieu și nici mumă-mea n-au fost de față la aceste vnzări neavînd moșie de vnzare, nici nu sînt în zapise iscăliți, nici un frate mai mic nu este iscălit. Și aceasta arăt în frica lui Dumnezeu și primesc și lege.

Din pricina judecării ce am cu dumnealui slugeru Iamandi și din cînstlta porunca cînstiților slăviților, mi-am făcut foae, eu Ion Ierel Geală.

Prea cînstiților slăviti boeri, arăt milii și bunătății dumneavoastră pricina judecării, fiindcă și eu am avut puțină parte de moșioară de la moși strămoși și dimpreună cu frații ce am, și acum s-au sculat unul din frați, mai mic decît mine, și au vindut moșia la dumnealui slugerul Diiamandi fără a da dă știre altor patru frați ce sîntem și mai mari și mai mici decît dînsul. Și la urmă, aflînd eu această vnzare făr de cale, m-am sculat la judecată cu dumnealui, și judecîndu-mă cu dumnealui la slăvitul Departament al șaptele, din porunca lîminatului mării la Vodă Gheorghe Voevod¹, și din judecata slăviților boeri ce s-au făcut și mi s-au dat zapisul, însă zicînd că l-au trimis acasă la ceilalți frați. Și necrezînd, am rămas să iau pliroforie² cu ceilalți tovarăși, unde au venit slujbaș de la hătmănie și ne-au închis, și silit fiind și batjocorit, și neavînd pă nimeni întru ajutor, și lipsit, dă nevoie am dat acel zapis, că nu era să scap într-alt chip, fiindcă zicea: or să-l dau dooă mii de lei, sau iscălitură, și eu neavînd nici jumătate acea cerere în tot cuprinsul. Aceasta știu și aceasta arăt în frica lui Dumnezeu.

Eu Ioan Ierel.

Arătarea a mea, a diaconului Ioniță sin diaconul Nicolae, cum s-au intîmplat vnzarea moșii mele.

Eu fiind fecior de diacon, și murînd tată-mieu, au mers mumă-mea cu mine și mi-au luat pecetluit³ de țircovnic, și tot țircovnic am fost până m-am însurat. Iar după însurătoare, vrînd ca să mă fac diacon, m-am dus la dumnealui slugerul, ca să-m dea adevărîntă ca să mă fac diacon, fiindcă se afla sameș județului.

¹ Este vorba de Ioan Gheorghe Caragea Vodă.

² pliroforie = lămurire, deslușire.

³ pecetluit = hirtie de numire, cu pecete.

Iar dumnealui, avînd cuget ca să-m hrăpească moșiia, nu mi-au dat adeverință, ci cu cuvinte miglisitoare, m-au ținut la dumnealui de la aprilie până la noemvrie, slujindu-i întocmai ca o slugă. Apoi după aceasta, în urmă am văzut că zicea ca să mă dea în sat la bir cu 6 luni din urmă. Și eu văzînd ce petrecuse altii, și sperîindu-mă, de mare nevoie i-am vîndut 281 dă stînjini și mi-au dat adeverință dă diiaconie, mai luîndu-mi și talere 100 tot pă acea adeverință, și așa m-am făcut diiacon. Cînd după aceasta pentru căci mă mai știa că mai am moșie, cum am sosit acasă diiacon, m-am pomenit dat în bir și unde mi să cerea talere 60. Și așa închizîndu-mă zapcii am șazut patru zile închis, și scoțîndu-mă de la închisoare zapciul, am văzut că poruncește ca să mă lege, făcînd acestea zapciul tot după povățuirile dumnealui slugerul. Și eu văzînd că o să mă lege am început a plînge, și văzînd un om m-am rugat de el dă m-au luat în cheazăsie, și cum am scăpat am plecat aici la sfînta mitropolie și spuînd pricina clisierului sfîntii mitropolii, și dîndu-mi toate adeverițele, m-am dus cu ele la cînstita vistierie, și văzîndu-le bune, mi s-au dat poruncă ca să nu mai mă supere. Și așa viînd cu dînsa la Tîrgoviște, dar unde socoteam ca să-m aflu dreptatea, eu împotrivă am văzut că cu tertipurile și vicleniile dumnealui mi s-au făcut o scrisoare către cînstita vistierie iconomicoasă, iar pă de altă parte în zicea ca să-i vinz moșiie. Și eu văzînd că nu pociu folosi nimic cu tertipurile ce le învîrtește dumnealui, dă mare nevoie i-am vîndut stînjini 12, dîndu-mi adeverință de ertăciunea banilor, și alt răvaș către zapciu ca să-mi îplinească banii la neguțătoru ce mi se vinduse calul la plata acelor bani la neguțător. De care în urmă iarăși am fost apucat dă acei bani tot eu dă sluger, și neavînd bani, nici știîndu-mă dator, i-am dat numai zapis ca să mă scap de la încisoare.

Acestea arăt în frica lui Dumnezeu ; încă și 16 stînjini ce zice dumnealui că sînt hărăzeală, după cum scrie zapisul, eu am priimit banii toți deplin. Iar zapisu dă hărăzeală l-au făcut numai ca să nu să mai scoale altul la răscumpărătoare. Acestea ceiu de la cînstita judecată ca să mi să dea acele cumpărători înapoi ca un lucru ce s-au făcut dă silă.

Ioniță sin diiaconul Nicolae.

37

Arătările mele, Mariia Tălvănoae, cum am pătimit cînd mi-au luat moșiia din mîină în siluire făr de voia mea.

Că eu rămăînd văduvă de nooă ani și cu doi copii mici, și n-am avut nici o chiverniseală ca să-m țiu viața de astăzi până mîine, și acum avînd și eu v-o cițiva stînjini de moșie, și dumnealui slugerul pune a pă pîrcălab ca să mă bage în coșar cu ceilalți oameni, care le da fum, numai ca să-mi ia moșiia din mîină, precum mi-au și luat-o dă mi-au lăsat copiii pă drumuri.

Și acestea le arăt în frica lui Dumnezeu.

Eu, Mariia văduva.

38

Arătarea mea, a lui Stan sin Lixandru Popescu, cum ni s-au luat moșiia de către dumnealui slugeru Iamandi.

Eu aflîndu-mă scutelnic al dumnealui medelnicerului Stănoiu, și eram dat în seama dumnealui dă-m dam banii, și văzînd că eu am moșie și dă zestre și a mea, am văzut unde m-au pus ca să-i slujăsc dumnealui cu carul cu boi și să mă plătească de stăpîn. Și așa slujîndu-i nelipsit patru luni, și pînă la patru luni văzînd că nu mă poate îndupleca ca să-i vinz moșie, spuîndu-i că este a nevestii

dă zestre, m-am pomenit dat în bir dă patru luni din urmă, și unde în cerea zapciul talere 70 pentru bir. Și eu neavind bani ca să-i dau și văzind băta și cazne, i-am dat zapisă pă 10 stânjiini ai nevastii dă zestre, din care 10 stânjiini am luat numai un leu, din care leu l-am dat la scriitorul zapisului ; și văzind că mi-au apucat acei zece stânjiini, am văzut că m-au lăsat tot la acel stăpîn și m-au pus tot în lucru care îl lucram. Și aceasta o făcea numai ca să-mi ia moșia, iar nu că eram dat în bir sau că eram dator la dumnealui o lună de zile cu carul cu bol. Am văzut apoi că mă apucă zapciul dă talere 35, zicînd că este sfertul de la stăpîn, iar eu ziceam către zapciu : „Ce să fie aceasta, că eu am slujit, și cinci luni cu carul cu bol și am dat și talere 70, și ce bani să mai dau“ ? Și mi-au dat răspunsul că celelalte toate au fost podvezi, iar acei bani să-i dai că sint stăpînești, și că de nu-i voui vinde moșia, multe ca acestea o să pătimesc. Și așa am șăzut o zi și o noapte închis și boii înjugați în drum, și așa văzind, am vindut. Și văzînd că nu mai pociu scăpa, de mare nevoie i-am mai vindut și pă ceilalți 15 stânjiini, ce-i mai aveam moștenești. Acestea am pătimît, și cu acest fel de siluiri mi s-au luat moșia, pă care arătări pociu primi și blestem. Cer către cinstita judecată ca să mi să dea moșia înapoi și să flu socotit ca să mi să plătească ce l-am lucrat cinci luni, și banii ce i-am dat, căci eu banii sferturilor la stăpîni mi le-am plătit.

Stan sin Lixandru Popescu din moș Bran.

39

Arătările mele, lui Constandin pînerele lui Ion Bonciu din moș Piscan, ce am pătimît cînd au cumpăratu dumnealui slugerul Iamandi moșia mea, fără de știrea mea și a soții mele, cum mai jos arăt cite una pe rînd.

Eu fiind om strein de altă țară, umblind incoace incoalea, și am rugat pre Dumnezeu dă m-am căsătorit, și mi-au dat și moșie de zestre stânjiini doozeci, unde să află hanul dumnealui slugerului Iamandi, și peste gîrlă stânjiini 16. Și dupe acestea m-am apucat și mi-am făcut casă și prăvălie și am muncit un an dă zile zioa și noaptea ca să-m cîstig piinea din toate zilele. Și al doilea acum la vînzarea mosii mă pomenesc că unde vine înaintea prăvălii și-m zice așa : ca să-m închiză prăvălia sau să vînzu dumnealui marfă cu zeciuală. Eu am stat și m-am gîndit ce să fie acest cuvînt și m-am dus la tîrg și am cercetat acest cuvînt, ce mi-l dedese dumnealui slugeru, și au zis așa că au cumpărat de la un cumnat al meu, care cel cumnat cu mine să află însurat de opt ani de zile înaintea mea și el n-au avut nici o palmă de moșie din moșul acesta, de care să va crede printr-acest tacîr și vor mărturisî toți moșnenii din gurile lor înaintea judecătii. Și într-această vînzare vînzîndu-se 10 stânjiini dintr-ai miei și zece mi-i lăsase ca să împlînesc vînzările ce să trage din strămoșu acesta, și dumnealui numitul zise că să priimesc talere 100 de lei că pă urmă voui fi păgubaș de tot, și eu cu acest cuvînt am priimit banii și am plecat acasă. Și am șăzut vreo lună de zile și mă pomenesc unde vine rumânii la mine cu porunca dumnealui ca să-m surpe casa pă mine, că ce va fi, dumnealui o trage. ci nu-i dedeam și ceilalți stânjiini de moșie du peste gîrlă. Și eu sperîindu-mă de atita nevoie ce era peste noi, eu m-am rădicat cu soția mea și am fugit într-alt sat numai călare pă cal și cu ce au fost pă noi, și am lăsat toată strădania mea aci pă loc. Și m-am rădicat dă la leat 1816 și am venit la leat 1819. Și viind iarăși la urmă, am găsit sfărămat tot ce am lăsat, și fi mai cumpărase și stânjiinii peste gîrlă și eu n-am avut în știre, nici iscălitură, nici eu nici soția mea, și am rămas stîns și prăpădit din pricina dumnealui. Și acestea ce mai sus să numesc le arăt cu frica lui Dumnezeu, și priimesc și blestem.

Eu Constandin i Luța fata lui Ion.

40

Arătările mele, ale Stanii sin Bonciu din moș Piscan, cum am pătitit cînd au luat moșiia din mîină fără de voia mea, slugerul Iamandi.

Și m-am pomenit unde vine un paștur și mă ia dă mă duce la vătășie, și dumnealui slugeru era acolo. Și mi-au zis : „Vinde moșiia“. Eu am zis : „Nu avem moșie de vinzare“. Dumnealui zise : „Pe cum dă numitii, vinde-o ; nu scapi nici în Moldova, și voui căuta și pă tată-tău cu cazac de la isprăvnicie, unde-l oiu găsi, și trebuie să-mi vinză și voui face și pă bărbat-tău scutelnic cu mai puțin lucru, și havaeturile nu-i voi lua nici o para“. Și fiind eu cu dajdiia, m-am bucurat, și la urmă după ce mi-au luat moșiia, acelea toate mi le-au luat deplin. Și dacă mai trecu puținică vreme, mi-au trimis un slujitor și m-au apucat dă una sută și cincizeci de lei ca să-i dau îndărăt, ca să-mi ia banii din mîină, și moșiia să rămînă degeaba, și cu aceste fapte mi-au luat moșiia din mîină. Și mai multe de acestea mi-au făcut, care le voui adevveri și din gură. Și acestea le arăt în frica lui Dumnezeu, și primesc și blestem.

Eu Stana lui Marin, adeverez.

41

Arătarea mea, a Radului Cucu, cumnatu lui Pătru Mreană din moș Piscan.

Eu sînt înșurat de 25 de ani, și cu foae de zestre mi s-au dat de Dumitru Mreană dooă pogoane și jumătate de loc și o live de fin, pă care le-am stăpinit până acum. Iar dă 7 ani, prin zăpis am mai cumpărat stănjini de la Petre Mreană cumnată-mieu, ce-i avea pă alătura cu zestreă mea. Și acum dumnealui slugerul, aflindu-mă și pă mine cu acea zestre și cu acel zăpis, m-au apucat și pă mine în mai multe rinduri dă mi-au zis ca să-i vinz, și eu nevrînd ; dar într-un rînd m-au înșălat, după strînsoarea ce-m făcea, de mi-au scos o adeverință din mîină pă cum că m-am împăcat cu nepoții miei și cu cumnată-mieu Petre, căci căzuse acea zestre și acei stănjini în moș Piscan, al nepotilor miei, și eu ducîndu-mă acasă, nevasta nu au primit acea adeverință ce am dat-o eu. Și banii ce-i luasem eu de la nepoții miei, s-au dus soția mea de i-au dat înapoi la nepoții ei, zicînd că ea cere moșie. Care bani sînt până acum tot la cumnată-mieu și la nepoții miei, iar dumnealui și acum îmi ține adeverință. Apoi cînd s-au sculat ceilalți moșneni cu dumnealui în judecată, viînd și eu la Târgoviște, mi-am arătat și eu acel zăpis și foaia de zestre, ca să mi să aleagă moșiia, și nu numai că nu mi-am aflat vre-o dreptate, ci mi s-au prăpădit și acelea. Și fiindcă eu moșie nu am de vîndut, nici că am luat vre-un ban, cer de la cinstita judecată ca să mi să dea acel zăpis și foaia de zestre cu stăpînirea lor, cum le-am avut până acum. Mai cere soția cu mine dimpreună ca să răscumpărăm și moșiile nepoților noștri, care de nevoe au vîndut-o dumnealui. Acestea le arăt în frica lui Dumnezeu, și pociu priimi și blestem.

Radul Cucu din moș Piscan.

42

Arătarea lui Mateiu sin Vladul Mreană din moș Piscan.

Eu aflindu-mă birnic, și văzînd că nu-i vinz moșie, m-au închis într-un coșar cu fum și cu porcii cu jujae, și apucîndu-mă de bani dă bir cu mare strînsoare zăpciul, iar noi ziceam că bani nu avem, ci să mai fim păsuiți, dar zăpciul ne-au zis că să ne ducem la dumnealui slugerul să-i vindem moșiia că acolo sînt bani mulți. Și eu dimpreună și cu alții, de mare frică și groaza ce văzusem, ne-am pus soroc cu zăpciul, și ne-am dus la Târgoviște și i-am vîndut : eu stănjini 20, alții stănjini 16, tot cu siluire de la zăpciul. Și trimis cu slujitor la Târgoviște

i-am mai vîndut. Apoi al treilea tot asemenea am mai vîndut și alți stînjini 15, încă și alte două zapise cu alți stînjini i-am mai vîndut, făcîndu-se de la mine cinci zapise pî moșioara ce am avut-o. Și fiindcă mai rămăsese patru stînjini, și cerîndu-mi și pî aceia ca să-i hărăzesc prin zapis, iar dumnealui să mi-i plătească, căci îi era frică pentru protimisii și dă aceia vrea să facă zapis dă hărăzeală, după care și la aceasta i-am făcut după voia lui. Acestea le arăt în frica lui Dumnezeu și primesc și blestem pî aceste arătări, căci de ași fi avut moșie de vinzare, o vindeam într-un zapis iar nu bucăți-bucăți. căci aceasta o făceam cu siluire și ca să mă poată înfricoșa cu tîrîturile ce umbla. Acestea le cer să mi-i răscumpăr înapoi fiind dați dă nevoe.

Matei sin Vlad.

43

Oprea Bonclu, ce să trage din neamul Piscanului, în frica lui Dumnezeu arăt și eu.

Că eu fiind scutelnic și auzind caznele ce pî toate zilele căznea pî unul, pî altul, pentru ca să-ș dea moștile lor din multă silă ce li să făcea și fără de a lor voe le lua de la ei, și le arunca ce vrea lamandi, fiindu-mi frică și mie să nu-m facă și să mă căznească ca și pî ceilalți, văzînd că cearcă și la mine dă mă cheamă, și mie nefiindu-m voia să o dau avînd copii, și eu ajuns fiind și trecut cu vîrsta bătrînețelor, mi-au pîrîut rău, și așa am năpăstît soția și copiii și am fugit, ca să nu mă apuce să mă silească, socotînd că pî mătușa mea și copiii nu-i va supăra. Vîind și la mine, negăsîndu-mă au luat mătușa și copiii legați, zicînd că de vreme ce au fugit are să plătească satură bir holtei cite talere 60 cei care are moșie și nu vor a vinde, așa au obicei. Și din multă silă ce le-au dat, de mare zor, ca să nu dea de om cite talere 60, fiind băeți și ai mei doi, 10 stînjini ce-i aveam i-au dat lui lamandi, dînd și zapis iscălit de mătușă și de băeți. Iar eu n-am iscălit nici pînă acum, fiind fugit, și acum cer, milostive doamne, a mi să da înapoi stînjini supt stăpînire: mea, că va fi cu păcat.

Eu Oprea Bonclu.

44

Arătarea mea, a lui Stan, și Barbul din moș Piscan.

Eu Stan și Barbul aflîndu-ne scutelnici și văzînd ce au pătimit vîru-mieu Dumitru, căci fiind scutelnic l-au dat la bir și i-au luat talere 70, pentru care bani i-au luat moșia; și neajungîndu-i ca să plătească numai cu moșia ș-au mai vîndut și o vită din bătaură de ș-au plătit banii ce-l pusese la bir prin marifetu¹ dumnealui. Și ca să nu pătinesc ce pătinea ceilalți, și de siluirea dragomanului dumnealui și de slujitor, i-am vîndut și noi moșia ce am avut-o. Și fiindcă noi moșie de vinzare n-am avut, ci am vîndut de silă, acum cerem ca să o răscumpărăm. Care aceste arătări să le încredințăm și prin blestem. Asemenea i-am mai vîndut și peste giră, pî care și pî aceia îi cerem.

Stan și Barbul.

45

Arătarea mea, a lui Barbul sin Vișan din moș Piscan.

Eu avînd putintică moșie și văzînd că după multe vorbe ce-m trimitea, nu mă îndupleca, ca să-mi ia moșia, au înșălat un frate al meu mai mic, ce-l aveam dat de suflet la un popa Dima, de i-au vîndut stînjini 5, numai ca să apuce

¹ marifet (marafet) = șiretenie, vicleșug.

intra acolo cu cumpărătoare, căci acel frate al meu nu avea treabă cu moșiia, căci cu zapis era dat la acel popă să-l înzestreze el cu moșie și să-l căsătorească. După aceasta am văzut că iar m-au mai chemat și pă mine zicînd ca să-i vînz ce mi-au rămas, și eu nevrînd, dumnealui s-au pus dă mi-au dat locurile de arături îngrădite de mine, la alții. Și eu vîzînd că mi-au dat locurile și s-au făcut stăpîn, ia n-am avut ce face, i-am vîndut și eu partea mea, și așa mi-au slobozit locurile. Asemenea i-am mai vîndut și alți 5 stănjini din drumul cel mare până în apa Vălcăniei, sperîindu-mă de bir, căci vedeam ce pătinesc cei care îi da la bir până le lua moșiia și apoi le lua și banii îndărăt. Într-acesta chip mi s-au luat moșiia, pă care o ceiu să mi-o răscumpăr în frica lui Dumnezeu.

Barbul din moș Piscan.